

อนุสรณ์

นายไววิทย์ ชัยสูตร

ไววิทย์ ชัยสูตร

สามอนุสาวรีย์

คนทื่ธรรมศาสตร์ และประเทศไทย

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ (เป็นกรณีพิเศษ)

นายไววิทย์ ชัยสูตร

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ChangeFusion สสส. เครือข่ายจิตอาสา Volunteer Spirit Network

สามอนุสาวรีย์

คนดีธรรมศาสตร์ และประเทศไทย

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ (เป็นกรณีพิเศษ)

ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันอาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

เวลา ๑๔.๐๐ น.

จำนวนพิมพ์ ๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๙๑๒๖

สำนักพระราชวัง

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๖

พระราชทานเพลิงศพ นายไววิทย์ ชัยสุตร เป็นกรณีพิเศษ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ เวลา ๑๔.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

พรหมลิขิต
กรมกฤษฎ/พิมพ์/...../ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ นายไววิทย์ ชัยสุตร
	เพื่อทราบ
	เครื่องพระราชทานเพลิง และเจ้าพนักงานผู้เชิญมานี้
	เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ตามผู้รับรับสั่ง
โดยหน้าที่ราชการ

[Signature]

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเพลิงศพ นายไววิทย์ ชัยสูตร ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์คุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม เป็นเกียรติอันสูงสุดแก่ผู้วายชนม์และวงศ์ตระกูล อย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยฉันทวิถึถึงดวงวิญญาณของ นายไววิทย์ ชัยสูตร ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณที่ได้รับพระราชทานเกียรติอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายของชีวิต

ข้าพระพุทธเจ้าผู้เป็นภริยา บุตร ธิดา และหลาน ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาทด้วยความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเกิดทุนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลแก่ข้าพระพุทธเจ้าและวงศ์ตระกูลตลอดไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า

นางสมจิตร์ ชัยสูตร บุตร ธิดา และหลาน

นายไววิทย์ ชัยสูตร

ชาติะ วันศุกร์ที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๖๒

มรณะ วันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

สิริรวมอายุ ๘๔ ปี ๗ เดือน ๔ วัน

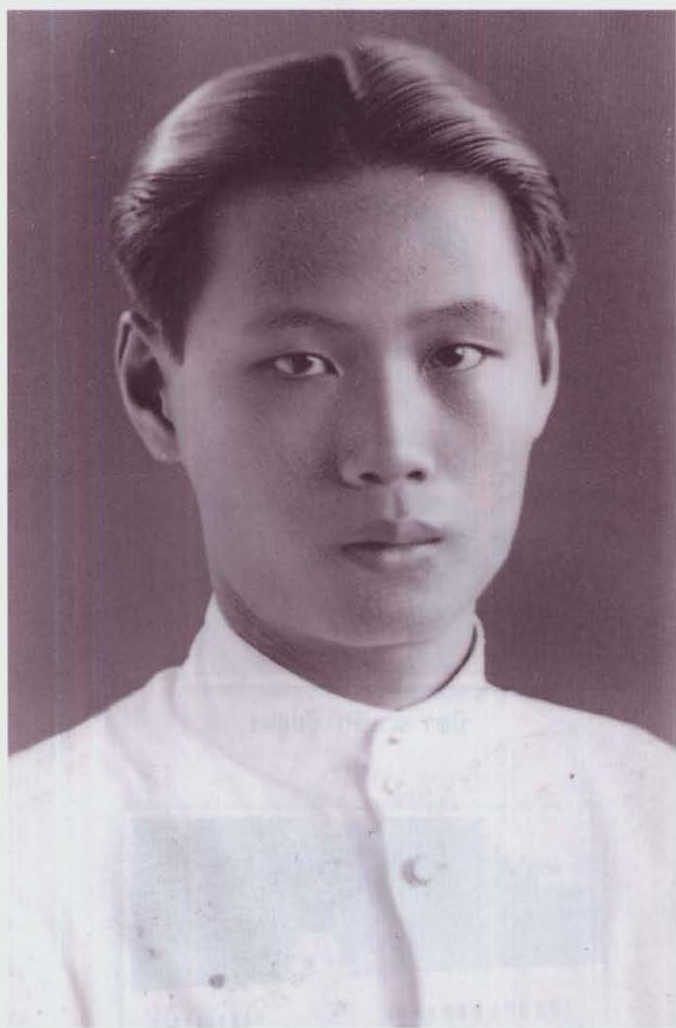
ภาพชีวิต

บิดา นายรัก ชัยสูตร

มารดา นางแจ็ก ชัยสูตร

สมัยเป็นนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก

อารมณดี

วัยทำงาน

แต่งงานกับ น.ส.สมจิตร์ จันทอรุไร ๗ กรกฎาคม ๒๔๙๑

กับคุณแม่สมัยแต่งงานใหม่ ๆ

(จากซ้าย) สมจิตร ชัยสุตร นางเง็ก ชัยสุตร(มารดา)
สำราญ สุธาโรจน์(น้องสาว) และไววิทย์ ชัยสุตร ณ บ้านสีลม

กับบุตรสาวคนโต ด.ญ.นฤมล ชัยสุตร ในงานฉลองรัฐธรรมนูญ

ภาพครอบครัว ณ สวนลุมพินี กับ สมาชิกคนใหม่
ด.ช.นริศ ชัยสูตร พ.ศ. ๒๔๙๘

ไววิทย์ ชัยสูตร (แถวบนสุด ที่ ๕ จากซ้าย) กับหมู่ญาติในงานทำบุญที่บ้าน
สะพานเฉลิมวันชาติ ในรูป นางสมจิตร (แถวสองจากข้างบน ที่ ๒ จากซ้าย)
นางเง็ก มารดา (แถวนี้ที่ ๕ จากซ้าย) ด.ช.นริศ (แถวหน้าผูกเนคไท)
และด.ญ.นฤมล นั่งหลัง ด.ช.นริศ

กับญาติลูกพี่ลูกน้อง ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์ ในวัยหนุ่ม

งานแต่งงานบุตรสาว น.ส.นฤมล กับ นายสมศักดิ์ ทินกร ณ อยุธยา ปี ๒๕๑๖

กัปกรณ์ยา ลูกสาว และหลานชายคนแรก
ด.ช.วศิน ทินกร ณ อัยรยา พ.ศ. ๒๕๒๑

เยี่ยมบุตรชาย นายนริศ ชัยสูตร
ขณะเรียนปริญญาเอก ณ รัฐฮาวาย พ.ศ. ๒๕๒๓

กับเพื่อน ๆ ชมรมผู้จัดการธนาคารสาขา

กับครอบครัวในงานวันเกิดครบ ๕ รอบของนางสมจิตร ชัยสุตร พ.ศ. ๒๕๒๘

(๑๖)

อนุสรณ์ นางไววิทย์ ชัยสุตร

ท่องเที่ยวต่างประเทศ

กับ ดร.ป่วย อึ้งภากรณ์ ในวัยชรา ที่บ้านพัก ดร.ป่วย ในประเทศอังกฤษ

งานหมั้น ดร.นริศ ชัยสุตร และ พ.ญ.วลัยลักษณ์ เจนพาณิชย์
๑ มีนาคม ๒๕๓๓ ถ่ายร่วมกับ ศ. น.พ.อุทัย เจนพาณิชย์
และ อ.ยุวดี เจนพาณิชย์ บิดาและมารดา พ.ญ.วลัยลักษณ์

งานแต่งงาน ดร.นริศ ชัยสุตร และครอบครัวบุตรสาว
นายสมศักดิ์-นางนฤมล และด.ช.วศิณ ทินกร ณ อยุธยา

(๑๘)

อนุสรณ์ นามวิรัช วัฒนสุธา

ทำบุญวันเกิดครบ ๖ รอบ พ.ศ. ๒๕๓๔

เที่ยวเชียงใหม่กับหลานปู่

กับครอบครัว ดร.นริศ ชัยสุตร บุตรชาย

ญาติสนิท จากชาย ไววิทช์-สมจิตร์ ชัยสุตร วิริยา พงษ์พิพัฒน์ (พี่เข้ยม)
ทันตแพทย์หญิงสุนันท์ ลิ้มจิตติ (หมอตู้) ประไพ จักขุรักษ์ ริน-วาณิช จันทระอุไร

(๒๐)

อนุสรณ์ นายไววิทย์ ชัยสุตรา

กับหลานชาย นายวศิน ทินกร ณ อยุธยา
รับปริญญาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพสุดท้ายสองพี่น้อง ไววิทย์ และสำราญ เมื่อต้นปี ๒๕๕๖

อดีตนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย และคุณสุวัจน์ ลิปตพัลลภ
ร่วมงานสวดพระอภิธรรม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม คุณพงษ์เทพ เทพกาญจนา,
คุณมารุต บุนนาค, คุณอนันต์ อนันตกุล, คุณสมชาย วงศ์สวัสดิ์,
พล.ร.อ.ณรงค์ ยุทธวงศ์, คุณณรงค์ ทิวไผ่งาม

(แถวหน้า) คุณสถาพร กวิตานนท์, คุณมนู เลี้ยวไพโรจน์,
คุณบรรหาร ศิลปอาชา, ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, คุณบุญชู ตรีทอง,
คุณสมใจนึก เองตระกูล และ ดร.วิโรจ เอี่ยมพิทักษ์
(แถวหลัง) คุณชนะ รุ่งแสง, พลเอก ชีรเดช มีเพียร, คุณกรพจน์ อัศวินวิจิตร,
คุณเนิกร จำนง และ ดร.ธีรวุฒิ บุญยโสภณ

ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ นำเพื่อนธรรมศาสตร์ 2516 ร่วมเป็นเจ้าภาพ

ศาสตราจารย์พนัส ลิ้มเสถียร นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
คุณเสริมศักดิ์ พงษ์พาณิชย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย,
คุณพรชัย นุชสุวรรณ ผู้ช่วยรัฐมนตรีฯ ร่วมงานสวดอภิธรรมศพ

ส่วนหนึ่งของหรีดที่ส่งมาเคารพศพ

ญาติตระกูลจันทรอู่ไรให้กำลังใจคุณแม่สมจิตร์

คุณป้าระเบียบ ยุทธวงศ์ และญาติคุณพ่อไวทย์
ในงานสวดพระอภิธรรมศพวันแรก

ประวัติ

นายไววิทย์ ชัยสูตร

นายไววิทย์ ชัยสูตร เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๑ เมษายน ๒๔๖๒ (ปีมะแม) ที่จังหวัดพระนคร บิดาชื่อนายรัก ชัยสูตร และมารดาชื่อ นางเง็ก ชัยสูตร เมื่อตอนเด็กเรียนโรงเรียนจีน จากนั้นได้เข้าศึกษา ต่อที่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก จนจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ในระหว่างเรียนได้ทำงานไปด้วยโดยเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ และเป็น ล่ามในบางครั้ง นอกจากนั้นยังมีความสามารถพิเศษในการกีฬา โดย เป็นนักบาสเกตบอลทีมโรงเรียนอัสสัมชัญ

เมื่อจบการศึกษาได้เข้าทำงานที่ธนาคารไทยพัฒนาอยู่พักหนึ่ง ต่อมาได้ย้ายมาทำงานที่สหธนาคาร ตำแหน่งสุดท้ายคือ ผู้จัดการ ธนาคารสาขาท่าเตียน ซึ่งนายไววิทย์ทำหน้าที่อย่างดีจนได้รับการ ต่ออายุการทำงานหลังเกษียณ ซึ่งนายไววิทย์ได้ทำงานต่อจนถึงอายุ ๖๔ ปี จึงได้ลาออกมาพักผ่อนที่บ้าน นอกจากงานประจำแล้ว นาย ไววิทย์ มีความสามารถด้านบัญชี จึงได้ช่วยงานบัญชีโรงพิมพ์ทินหว่อ นับตั้งแต่เป็นนักเรียนจนกระทั่งเกือบเกษียณ

ในด้านครอบครัว นายไววิทย์มีน้องสาวคนเดียว คือนาง ลำราญ สุธาโรจน์ นายไววิทย์ได้สมรสกับ น.ส.สมจิตร จันทรอุไร เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๙๑ และมีบุตรสองคน คือ

นางนฤมล ทินกร ณ อยุธยา สมรส กับนายสมศักดิ์ ทินกร ณ อยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ มีบุตรชายคือนายวศิน

ดร.นริศ ชัยสุต อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมรสกับแพทย์หญิงวัลย์ลักษณ์ เจนพาณิชย์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีบุตรคือ ด.ญ.นริศ และด.ช.นราธิป

โดยปกตินายไววิทย์มีสุขภาพแข็งแรง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการออกกำลังกายตีกอล์ฟอย่างสม่ำเสมอ และมีบุคลิกเป็นคนไม่เครียด เคยมีการเจ็บป่วยแต่เพียงเล็กน้อย ยกเว้นต้องเข้ารับการผ่าตัดใหญ่ด้วยโรคกระเพาะอาหารเมื่ออายุ ๔๔ ปี และผ่าตัดริดสีดวงทวารเมื่ออายุ ๕๐ ปี

นายไววิทย์เริ่มเป็นโรคหัวใจเมื่อไม่ถึง ๑๐ ปีมานี้ แต่ก็พยายามรักษาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๕ นายไววิทย์เข้าโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติเนื่องจากมีเสมหะมาก ในการเข้าโรงพยาบาลครั้งนี้แพทย์ตรวจพบมะเร็งที่ปอด แต่ไม่ถึงขั้นเจ็บปวดหรือแพร่กระจาย นายไววิทย์จึงเข้ารับการรักษาด้านรังสีที่ศิริราชพยาบาล ซึ่งอาการดีขึ้น ต่อมาเมื่อปลายเดือนตุลาคม ๒๕๔๕ นายไววิทย์เข้าโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ อีกครั้งเนื่องจากอ่อนเพลียอย่างมาก เดินไม่ไหวและหลับเกือบตลอดเวลา ซึ่งในการเข้าโรงพยาบาลครั้งนี้ แม้ว่าจะได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากแพทย์และพยาบาลอย่างดีเยี่ยม รวมทั้งได้รับการเฝ้าไข้อย่างใกล้ชิดตลอดเวลาของนางสมจิตร ภรรยา และยังได้รับกำลังใจจาก ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง และอาจารย์ ข้าราชการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้กรุณามาเยี่ยมเยียนตลอดเวลา แต่นายไววิทย์ไม่อาจฟื้นสังขารต่อไปได้เนื่องจากอายุมาก และได้ถึงแก่กรรมด้วยความสงบในวันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ เวลา ๒๑.๓๐ น. โดยมีภรรยาและบุตรเฝ้าดูอย่างใกล้ชิด สิริรวมอายุ ๘๔ ปี ๗ เดือน ๔ วัน

เล่าเรื่องอาการป่วยของคุณวิทย์

เราแต่งงานกันวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ถึงปีนี้เป็นเวลา ๕๕ ปีกว่าแล้ว ใจหายและเสียใจมากที่คุณวิทย์จากไป ปล่อยให้ตัวเองว่าทุกคนต้องพบวันนี้ด้วยกันทั้งนั้น ไม่ช้าก็เร็ว เราเองยังโชคดีที่มีโอกาสร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้นานพอสมควร และมีลูกมีหลานที่น่ารัก ชีวิตคนเราได้แค่นี้ก็ควรพอใจแล้ว

คุณวิทย์เข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ เมื่อกลางเดือนสิงหาคม ๒๕๕๕ เนื่องจากมีเสมหะมาก ตรวจพบว่ามียหอนที่ปอดด้านล่างข้างขวา และพบก้อนมะเร็งขนาด ๒.๕ เซนติเมตร ที่ปอดด้านบนข้างเดียวกัน คุณหมอมองทางโรคปอดได้ทำการรักษาหนองในปอดด้านล่างหายขาดภายใน ๒ สัปดาห์ อนุญาตให้คุณวิทย์กลับมาพักผ่อนที่บ้านชั่วคราว ส่วนเรื่องมะเร็ง หมอใจ ซึ่งเป็นอาจารย์แพทย์ที่ศิริราช ได้ปรึกษา รศ. พ.ญ. วุฒิศิริ วีรสาร (หมอโรส) ซึ่งเป็นหมอเชี่ยวชาญด้านโรคมะเร็ง คุณหมอวุฒิศิริแนะนำว่าในกรณีคุณวิทย์ซึ่งเป็นโรคหัวใจและอายุมากแล้ว ควรรักษาด้วยวิธีฉายรังสี ซึ่งปัจจุบันทางโรงพยาบาลศิริราชมีเครื่องฉายรังสีที่ทันสมัยมากที่ฉายแล้วจะไม่เกิดผลข้างเคียงอย่างสมัยก่อน ปลายเดือนกันยายน ๒๕๕๕ คุณวิทย์ ดิฉัน และเตย ผู้ดูแลประจำตัวตั้งแต่เริ่มป่วย ก็ย้ายไปพักอยู่ชั้น ๖ ตึก ๗๒ ปีโรงพยาบาลศิริราช เพื่อฉายรังสีทุกวันเป็นเวลาร่วม ๒ เดือน ยกเว้นวันหยุดราชการ ต้องฉายให้ครบ ๒๘ ครั้ง ระหว่างฉายรังสี คุณวิทย์

ไม่มีอาการแพ้ใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากรู้สึกแสบแสบและทำอะไรช้าลงไป ต้องคอยช่วยเหลือ ฉายรังสีไปได้ ๒๐ ครั้ง หมอใจ เอาฟิล์มเอกซเรย์มาให้ดู ก่อนมะเร็งที่ปอดด้านบนหายไป พวกเราดีใจกันใหญ่ รวมทั้งคุณหมอมออุทัยและอาจารย์ยุวดี ซึ่งมาเยี่ยมและได้ดูฟิล์มด้วย คุณหมอมออุทัยให้คุณวิทย์กลับบ้านได้ เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๕ หลังจากฉายรังสีครบ ๒๘ ครั้งแล้ว แต่ต้องเอกซเรย์ปอดทุกเดือนและมาหาคุณหมอตามนัด คุณวิทย์กลับมาอยู่บ้าน ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ไม่มีการเจ็บปวดใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากทุกอย่างในการเคลื่อนไหวร่างกายจะช้าลง ต้องคอยช่วยเหลือ วันหยุดถ้าลูกแพะวางก็จะมารับพาไปทานอาหารนอกบ้านเป็นประจำ โดยมีเตยคอยประคองไปเท่านั้น ดิฉันและลูก ๆ ยังดีใจที่ได้มีโอกาสฉลองอายุ ๘๔ ปี ให้คุณวิทย์ เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๔๖ และฉลองครบรอบแต่งงาน ๕๕ ปี เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๔๖ พวกเราเริ่มสบายใจจากผลเอกซเรย์ทุก ๆ เดือน เป็นเวลาเกือบ ๑ ปี ปอดคุณวิทย์ปกติดี ยังคิดว่าคุณวิทย์คงจะมีชีวิตอยู่กับครอบครัวได้อีกหลายปี จนเมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๖ คุณวิทย์เริ่มเดินไม่ค่อยไหวจนต้องให้นั่งรถเข็น และจะนอนหลับเป็นส่วนใหญ่ เริ่มไม่อยากรับประทานอาหาร ซึ่งปกติแก่จะทานได้แต่ปริมาณไม่มาก จะทานวันละประมาณ ๗ ครั้ง เมื่อเห็นแกนอนหลับนานมาก ปลูกก็ไม่ลืมตา จึงติดต่อขอรถจากโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ มารับเพื่อให้คุณหมอตตรวจหาสาเหตุ เมื่อตอนค่ำวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ เอกซเรย์สมอง ปรากฏว่ามีลิ้มเลือดไปอุดตันที่ศีรษะ ตลอดเวลาที่มาอยู่โรงพยาบาล คุณวิทย์จะนอนหลับตลอด ไม่รับรู้การรักษาจากคุณหมอซึ่งช่วยกันรักษาอย่างเต็มที่จากคุณหมอหลายสาขา ตามโรคที่เกิดขึ้นใหม่อีกหลายโรค ซึ่งไม่เกี่ยวกับโรคมะเร็ง

คุณวิทย์จะหลับตลอดและจากไปอย่างสงบ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ อายุครบ ๘๔ ปี ดิฉันเองก็ตั้งใจที่ได้อยู่เป็นเพื่อนแกตลอดเวลา จนวันสุดท้ายที่คุณวิทย์หลับไปแล้วไม่ตื่น คุณวิทย์ไม่เคยทำบาปทำกรรม เป็นคนรักครอบครัว แกคงได้ไปอยู่ในสถานที่ที่มีความสุขตลอดไป

ขอขอบคุณ รศ. พ.ญ. วุฒิศิริ วีรสาร แพทย์พยาบาล และเจ้าหน้าที่ ชั้น ๖ ตึก ๗๒ ปี โรงพยาบาลศิริราช ที่รักษาพยาบาล ดูแลให้ความสะดวกสุขสบายทุกอย่าง ในระหว่างที่คุณวิทย์ไปพักเพื่อฉายรังสีทุกวัน เป็นเวลาเกือบ ๒ เดือน

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการ แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ที่ดูแลรักษาพยาบาลคุณวิทย์อย่างเต็มที่จนวาระสุดท้ายของชีวิต รวมทั้งให้ดิฉันและผู้ติดตามได้พักที่โรงพยาบาลเพื่อได้คอยดูแลคุณวิทย์ โดยได้รับความสะดวกสบายทุกอย่าง

ขอขอบคุณ ญาติ มิตร และผู้รู้จักคุ้นเคย ที่กรุณาสละเวลาไปเยี่ยมคุณวิทย์ ตลอดเวลาหนึ่งปีกว่าที่ป่วย ทั้งที่โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ และที่บ้าน พร้อมทั้งของฝากบำรุงร่างกายคุณวิทย์และดิฉันอย่างเหลือเฟือ

ขอขอบคุณ คุณหมอมออุทัย และอาจารย์ยุวดี เจนพานิชย์ ที่ห่วงใย ช่วยเหลือและเป็นพี่ปรึกษาให้ตลอดเวลา

ขอขอบคุณมาก ๆ เป็นพิเศษ สำหรับคุณสุพร เพ็ญจันทร์ คุณอุทัย อรรถการณณ์ คุณวิชัย-คุณอุไรรัตน์ บัตรสมบุญณ์ คุณณภัทร ผดุงเจริญ และ คุณปราโมทย์ สุทธาโรจน์ (หลานตรง)

ขอบใจลูกทั้งสี่ คือ คุณสมศักดิ์ ลูกแมว ลูกแพะ และหมอใจ ที่ช่วยแม่ดูแลรักษาพยาบาลพ่อในทุกอย่างเต็มที่ ทำให้แม่ชื่นใจ

และคลายเคঁร่า

สุดท้ายขอขอบคุณทุก ๆ ท่านที่มาร่วมงานสวดพระอภิธรรมศพ
และร่วมงานพระราชทานเพลิงศพให้แก่คุณวิทย์ ขององค์พระแก้ว
มรกตอันเป็นที่เคารพอย่างสูงสุดของครอบครัวดิฉัน จงบันดาลให้
ทุกท่านมีสุขภาพแข็งแรง มีความสุข ความเจริญตลอดไป

ขอขอบคุณ

สมจิตร ชัยสูตร

ภรรยา

อาลัยและคิดถึงคุณพ่อไวฑูรย์ ชัยสูตร

คงจะเป็นกรรมสัมพันธ์แต่ชาติปางก่อน ทำให้ผมได้เป็นญาติกับคุณพ่อไวฑูรย์ และคุณแม่สมจิตร ชัยสูตร โดยลูกสาวของผมคือ ผศ.พ.ญ.วัลย์ลักษณ์ (เจนพานิชย์) ชัยสูตร ได้แต่งงานกับ รศ.ดร.นริศ ชัยสูตร ลูกชายของท่าน

ขณะที่ท่านยังแข็งแรง คุณพ่อไวฑูรย์และคุณแม่สมจิตร ชัยสูตรกับครอบครัวของเรา (ผมและภรรยา) มีความสนิทสนมกันเหมือนญาติสนิท มักจะไปรับประทานอาหารกลางวันกันเป็นประจำ โทรศัพท์ถามข่าวคราวทุกข์สุขเป็นประจำ อีกทั้งยังได้ไปเที่ยวยุโรปด้วยกัน และในระหว่างการเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศนั้น ผมพบคุณพ่อไวฑูรย์ มักจะมีอาการเหนื่อยผัดสังเกตขณะเดินเร็ว ๆ

โดยปกติผมจะเป็นแพทย์ที่ดูแลความเจ็บป่วยของคุณพ่ออยู่แล้ว เมื่อกลับจากยุโรปจึงแนะนำท่านให้ไปตรวจโรคกับแพทย์ระบบโรคหัวใจ ก็พบว่าท่านเป็นโรคหัวใจขาดเลือด และก็ได้รับการรักษาจนอาการดีขึ้น

เมื่อปีกลายคุณพ่อก็มาปรึกษาเรื่องมีอาการไอเรื้อรัง จึงให้การรักษาตามอาการ ก็ไม่ทุเลา จึงได้แนะนำให้ฉายรังสีปอด ก็พบว่าท่านเป็นมะเร็งปอด และได้รับการรักษาทางรังสีรักษาอาการของท่านก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ และภาพรังสีปอดครั้งสุดท้ายก็ปกติ ทำให้ญาติ ๆ ดีใจ คิดว่าท่านคงมีอายุยืนต่อไปอีกนาน

ผมและภรรยา ได้ไปเยี่ยมท่านที่บ้านพักเมื่อประมาณ ๑ สัปดาห์

ก่อนเข้าโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ ครั้งสุดท้าย ดูท่านซีด อ่อนเพลีย เดินไม่ได้ เบื่ออาหาร แต่ก็ยังคุยกันถึงเรื่อง “หุ้่น” ตลาดหุ้่น กันได้ และต่อมาก็ได้รับโทรศัพท์จากคุณแม่สมจิตร์ว่า ท่านต้องเข้ารับการ รักษาตัวที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ เรื่องแขนขาไม่มีแรงและไม่พูด ซึ่งเป็นอาการของสมองขาดเลือด ผมและภรรยาได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่าน ที่โรงพยาบาลอีก ๒ ครั้ง แต่ก็พบว่าท่านไม่รู้สึกรู้สีกตัวเสียแล้ว อาการก็มี แต่ตรงกับทรุดลงเรื่อย ๆ มีโรคแทรกซ้อนคือ ขาและแขนเกิดอาการ ขาดเลือด (Gangrene) อาการไตวาย (Renal failure) และอาการ ติดเชื้อในกระแสโลหิต (Septicemia) และแล้วในที่สุดท่านก็จาก พวกเราไปอย่างสงบ

ขอผลานิสงส์แห่งคุณงามความดีที่คุณพ่อไวทย์ ชัยสูตร ได้ ประกอบไว้ระหว่างมีชีวิตอยู่ รวมทั้งกุศลผลบุญที่ครอบครัวญาติมิตร บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นผลปัจจัยอำนวยให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อไวทย์ ชัยสูตร ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ด้วยรักอาลัยและคิดถึง

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) นายแพทย์ อุทัย เจนพานิชย์

“ระลึกถึงคุณตา”

“คุณตา” จากพวกเราไปอย่างสงบเมื่อเวลาประมาณ ๒๑.๓๐ น. ของวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ ภายหลังจากเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ครั้งหลังสุดเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ จวบจนวาระสุดท้ายด้วยสาเหตุที่ออกจากการติดเชื้อในกระแสเลือด

ซึ่งก่อนหน้านั้นท่านได้เข้ารับการรักษาทางรังสีที่โรงพยาบาลศิริราช เนื่องจากตรวจพบว่าเป็นมะเร็งที่ปอด และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ประกอบกับร่างกายตอบสนองต่อการฉายแสง จึงทำให้สุขภาพฟื้นตัวและแข็งแรงขึ้นมาก จนแพทย์อนุญาตให้กลับมาพักฟื้นต่อที่บ้านได้ท่ามกลางความโล่งใจของลูกหลานทุกคน

ในระหว่างที่ท่านนอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ นั้น ได้รับการปรนนิบัติดูแลจาก “คุณยาย” ด้วยความรัก อาหาร ห่วงใย และเอาใจใส่อย่างดีที่สุด คงจะหาภรรยาใดที่คุณแลสามีของตนได้ดีเท่านี้คงจะหาได้ไม่ง่ายนัก (จะอยู่เคียงข้างดูแลปรนนิบัติตลอด ๒๔ ชั่วโมง โดยไม่กลับบ้าน) และจะเป็นเช่นนี้ตลอดเวลา จนเป็นภาพที่เงาตาของลูกหลานทุกคน นับเป็นศรีภรรยาที่ประเสริฐยิ่งของ “คุณตา” สมแล้วที่ได้อยู่ร่วมทุกข์ ร่วมสุขกันมากกว่า ๕๐ ปี

“คุณตา” ในช่วงที่ยังมีสุขภาพแข็งแรงและปฏิบัติงานอยู่ที่ “สหธนาคาร” (ปัจจุบันคือไทยธนาคาร) นั้น เป็นผู้ที่มีเพื่อนมากและเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงทุกคน เพราะมีนิสัยดี สนุกสนานเฮฮา มีน้ำใจ โอบอ้อมอารี และเป็นผู้ที่รักครอบครัวมาก “คุณยาย” ร้องขออะไรจะไม่เคยขัดใจ โดยเฉพาะห้วงหาอาหารลูกหลานทุกคน เลี้ยงดูบุตรธิดาด้วยความรักใคร่เอ็นดู อบรมสั่งสอนให้ลูกหลานทุกคนตั้งอยู่ในคุณงามความดี และส่งเสริมสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถ มีความฉลาดรอบคอบ รู้จักและใส่ใจในการประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและบุคคลอื่นตลอดมา

ซึ่งบุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้ พระพุทธองค์ทรงเปรียบว่าเป็นดุจ “พรหมของบุตรา” เพราะเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรหลานด้วยความรัก ปราบปรามดี ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยลำบากกาย (“น้องแมว” เมื่อยังเป็นเด็ก ขอจะออกไปซูดทรายที่ชายหาด แม้จะเป็นยามวิกาลตีกตี้นประมาณ ตี ๒ - ตี ๓ ก็ไม่เคยขัดใจ และจะติดตามไปด้วยความห่วงหาอาทร) มีความสงสารเห็นใจ ไม่เคยซ้ำเติมเมื่อบุตรหลานพลาดผิด มีแต่คิดช่วยให้สมหวังและยินดีเป็นที่สุดเมื่อลูกหลานประสบความสำเร็จในชีวิต (ยังจำได้ดีถึงใบหน้าที่ยิ้มอย่างมีความสุข เมื่อท่านทราบว่า “น้องแพะ” ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาพนั้นยังติดตาอยู่มิรู้ลืม)

อย่างไรก็ตาม สังขารทั้งหลายในโลกนี้เป็นของไม่เที่ยง เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับสลายไปในที่สุด เพราะมนุษย์และสัตว์ ตลอดจนสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ ล้วนแต่ตกอยู่ในอำนาจแห่งไตรลักษณ์ทั้งสิ้น นั่นคือเป็น

อนิจจัง เป็นสภาวะที่ไม่เที่ยงแท้
ทุกขัง เป็นสภาวะที่ไม่คงทนถาวร

อนัตตา เป็นสภาวะที่มีใช้ตัวตน เป็นเพียงสิ่งสมมุติและบัญญัติ
กันเท่านั้น ไม่มีใครหรือสังขารใด หรือสิ่งใดที่จะเล็งพันลักษณะทั้ง
สามดังกล่าวได้

ชีวิตของคนเราก็เช่นเดียวกัน ย่อมมีวันพลัดพรากจากกันไป
ด้วยกันทุกคน ไม่ช้าก็เร็ว ยิ่งเป็นการพลัดพรากจากไปโดยไม่มีวัน
หวนกลับคืนมา สิ่งนั้นย่อมมีคุณค่าเป็นทวีคูณ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
บุพการีผู้มีพระคุณ ดังนั้นการจากไปของ “คุณตา” ในครั้งนี้ จึงเป็น
สิ่งที่น่าเสียดายและเสียใจเป็นอย่างยิ่ง

ขออำนาจแห่งบุญกุศลที่ “คุณตา” ได้บำเพ็ญไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่
รวมทั้งบุญกุศลที่ครอบครัวและญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็น
ปัจจัยน้อมนำอำนวยการ และดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ “คุณตา”
สถิตในสุคติสัมปรายภพ ประสบแต่ความสุข สงบตลอดกาลนิรันดร์

สมศักดิ์ ทินกร ณ อยุธยา

นฤมล ทินกร ณ อยุธยา

ระลึกถึง คุณตาไววิทย์

สำหรับครอบครัวของเรา ถึงแม้ว่าจะทราบข่าวและมีเวลา ในการเตรียมใจสำหรับการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของคุณตา แต่ข้าพเจ้า ก็ไม่สามารถที่จะกลั้นน้ำตาไว้ได้เมื่อทราบข่าวการจากไป แม้ว่าข้าพเจ้า พอลจะมีลางสังหรณ์ว่าคุณตาจะไม่ได้กลับมายังบ้านที่รักของเราอีกแล้ว เพราะเมื่อเห็นคุณตาต้องเข้าโรงพยาบาลครั้งล่าสุด ซึ่งมีอาการที่แยกว่า ทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมา ซึ่งการไปเยี่ยมแต่ละครั้งก็พบว่าคุณตาอยู่ใน อาการเดิมคือไม่ได้สติ ข้าพเจ้าจึงได้แค่ไปพูดคุยและให้กำลังใจกับ คุณยายสมจิตรที่คอยดูแลและเฝ้าดูดูแลคุณตาอยู่ตลอดทุกครั้งที่คุณตา เข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล ซึ่งคุณยายก็มีกำลังใจดีมาก แตกต่างกับ ข้าพเจ้าเมื่อไปเยี่ยมคุณตาครั้งแรกของการเข้าโรงพยาบาลครั้งล่าสุด ครั้งนั้นคุณตามีอาการหอบ หายใจขัด และไม่ได้สติ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ ข้าพเจ้าต้องร้องไห้ เพราะสงสารคุณตาที่ต้องมีลักษณะเช่นนี้ ซึ่งมัน เลวร้ายกว่าที่ข้าพเจ้ามโนภาพไว้ก่อนไปเยี่ยมคุณตา หลังจากนั้นข้าพเจ้า ก็เริ่มที่จะทำใจได้และพร้อมที่จะรับข่าวร้ายที่จะเกิดขึ้น

หากจะกล่าวถึงคุณตาไววิทย์ สิ่งหนึ่งที่ติดตัวข้าพเจ้าอยู่เสมอ นอกจากความรักและความเคารพที่ข้าพเจ้ามีต่อคุณตา นั่นก็คือชื่อของ ข้าพเจ้าที่คุณตาเป็นผู้ตั้งให้ที่จะอยู่ติดตัวอยู่ตลอดไป ข้าพเจ้าจำได้ว่า ในวัยเด็ก จะมีคุณตาและคุณยายที่คอยดูแลรับส่งไปโรงเรียน ตอน ปิดเทอมก็ไปรับหลังจากเลิกเรียนพิเศษ พาไปรับประทานอาหารด้วยกัน

รวมถึงไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนดูแลอบรมเอาใจใส่ จึงทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกผูกพัน เปรียบท่านทั้งสองดั่งบิดามารดาอีกคู่หนึ่งของข้าพเจ้า

ถึงแม้จะมีแต่สิ่งที่ทำให้กังวลใจและทุกข์ใจ แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าประทับใจคือกำลังใจที่เข้มแข็งของคุณยายสมจิตรที่คอยเฝ้าดูแลคุณตาอยู่ตลอดเวลา ถึงแม้ว่าคุณตาจะไม่ได้สติ ตลอดจนแพทย์และบุคคลต่าง ๆ ได้ชักชวนให้คุณยายกลับไปพักผ่อนอยู่ที่บ้าน แต่คุณยายก็ไม่ยอมขอเฝ้าดูแลคุณตาอยู่จนวาระสุดท้าย คือในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ เวลาประมาณ ๒๑.๓๐ น. รวมระยะเวลาในการอยู่โรงพยาบาลครั้งสุดท้าย ๑๙ วัน

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าอยากจะขอขอบพระคุณคณะแพทย์ของโรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุก ๆ ท่านที่คอยดูแลรักษาคุณตาจนถึงวาระสุดท้าย

ระลึกถึงคุณตาอยู่เสมอ
วคิน ทินกร ณ อยุธยา
หลานก้นต้ง

ระลึกถึงคุณพ่อไววิทย์

ต่อแต่นี้จะมีใครเล่าหา
 ภาพเหล่านั้นเสมือนเกิดเมื่อวันวาน
 ตอนคุณพ่อเจ็บไข้ไม่สบาย
 เชื้อฟุ้งหอมทุกท่านเป็นอาจิดน
 มีคุณแม่ดูแลอยู่ซิดิใกล้
 ปรนนิบัติพิศวีระทั้งจน
 ขอให้พ่อพบสุขในสัมปรายภพ
 พ่ออย่าห่วงคุณแม่และลูกหลาน
 และขอให้คุณแม่มีโอกาส
 เมื่อกุศลสร้างสรรค์บรรดามี
 ถ้าท่านสองต่างทำบุญเสมอเหมือน
 กุศลนั้นคงส่งผลดลให้มี

รอการกลับมาเยี่ยมของลูกหลาน
 คุณพ่อท่านนั่งอ่านหนังสือพิมพ์
 เป็นคนไข้ที่น่ารักไม่หุยมหุยม
 ไม่เคยบ่นให้ไต่ยินด้วยอดทน
 ด้วยความรักและห่วงใยทุกแห่งหน
 คุณพ่อพันวาระแสนทรมาณ
 ได้ประสพธรรมะทุกสถาน
 เราให้คำมั่นทำแต่ความดี
 ประพฤติธรรมปฏิบัติให้เต็มที่
 อุทิศมอบแต่สามีสุดชีวี
 แม้จะเยื่อนอยู่กันคนละที่
 โอกาสที่พบกันทุกชาติเทอญ...

ด้วยความรักและเคารพอย่างสูง

ลูกใจ

ผศ. พ.ญ.วัลย์ลักษณ์ ชัยสุต

Title: I'm Sorry
Brought to you by FTD.COM

To: Na Chit

Na Chit Krub,

Khun Mae called and told me that Na Vit passed away. I am sorry. Please extend my sincere sympathy to Na Ruam, P. Somsak, Nong Maw, Nong Pae and all my nieces and nephew. I will be back home around Febuary and I will see you then. I'm sorry I have no Thai keyboard though I can't type Thai anyway.

- Pon

คุณปู่ไววิทย์ที่น่ารัก

คืนวันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ เป็นคืนที่ฟ้า เสียใจมาก ที่ต้องเสียคุณปู่ซึ่งเป็นที่ยรัก และเคารพไปตลอดกาล ฟ้า ยังจำได้ว่าเมื่ออาทิตย์ก่อน ฟ้าไปเยี่ยมคุณปู่ที่โรงพยาบาล คุณปู่นอน นิ่งอยู่บนเตียง ใส่ถุงเท้าของพ่อ แต่ไม่คิดเลยว่านั่นจะเป็นครั้งสุดท้าย ที่ได้เห็นคุณปู่ยังมีชีวิตอยู่ รู้สึกเสียใจ ที่วันนี้ไม่ได้ไปเยี่ยมคุณปู่

ภาพนั้นยังติดตา เวลาฟ้าไปเยี่ยมคุณปู่ คุณย่าที่บ้าน คุณปู่จะ นั่งอ่านหนังสือพิมพ์ กินกาแฟ หรือไมก็นั่งหลับบนเก้าอี้โยกตัวเดิม ตอนเด็ก ๆ ฟ้าไปบ้านคุณปู่ ขึ้นบันไดบ้านเสียงดังตึงตึง คุณปู่ก็จะ มองท่าตาดู ๆ ฟ้าก็ไม่กลัว ยังทำอีก พักหลังฟ้าโตขึ้นมา ไปบ้านคุณปู่ ฟ้าก็จะไปแสดงเด่น หรือโชว์อะไรให้คุณปู่ดู บางทีคุณย่าให้เอากาแฟ ไปให้คุณปู่ คุณปู่ก็จะพูดอย่างใจดีว่า “เออ ชอบใจ” หรือบางที คุณปู่ ก็จะถามเกี่ยวกับการเรียน ว่าเรียนเปียโนเป็นยังไง ผลสอบออกเป็น ยังไง คุณปู่พูดนุ่มนวล บอกถึงความชื่นชมที่มีต่อลูกหลาน ฟ้าไม่ ยอยากเชื่อเลยว่า ภาพ คำพูดเหล่านี้ จะไม่มีให้หลานคนนี้ได้ยินอีก ต่อไปแล้ว ก่อนที่คุณปู่จะล้มป่วยเข้าโรงพยาบาล เราตั้งใจจะไปพ่พยาย ด้วยกัน แต่คุณปู่ไม่มีแรง ล้มป่วยในช่วงนั้นพอดี คุณปู่ยังพูดเลยว่า เสียตายที่ไม่ได้ไปพ่พยายด้วยกัน แล้วตอนที่คุณปู่เข้าโรงพยาบาล ตอนที่คุณปู่ยังรู้ตัวอยู่ ฟ้าก็ไม่ได้ไปเยี่ยม ไปเยี่ยมอีกทีก็คุณปู่ไม่รู้ตัวแล้ว ฟ้าอยากจะทำให้คุณปู่รู้ว่าทุก ๆ คน ห่วงใย รัก และเคารพคุณปู่มาก ๆ

แต่ในเมื่อคนเราทุกคนเกิดมาต้องตายจากกัน ไม่มีใครสามารถ
 ท้ามนั้นได้ มีเพียงแต่ความดี และความชั่วที่เราสามารถ นำติดตัวไปได้
 ฟ้ำจึงมั่นใจว่า คุณปู่จะต้องไปสู่สุคติอย่างแน่นอน เพราะคุณปู่เป็น
 คนดี เป็นที่รักของทุกคน สุดท้าย ขอให้คุณปู่ได้รู้ไว้ว่า คุณปู่จะอยู่
 ในใจฟ้ำ และครอบครัวชั่วชัสดุตรตลอดไป

รัก เคารพ และคิดถึงคุณปู่เสมอ
 หลานฟ้ำ

โอบคิดถึงคุณปู่ครับ องกานันต์คุณปู่ไปอยู่ในสวรรค์

จากโอบ

พ่อ

เมื่อราว ๒ พุ่มเศษ ของคืนวันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน
ขณะเป็นตัวแทนของครอบครัวไปงานเลี้ยงแต่งงานของญาติที่นับถือกัน
มานาน ผมได้รับโทรศัพท์จากคุณหมอที่โรงพยาบาลธรรมศาสตร์
เฉลิมพระเกียรติ ให้ไปดูใจพ่อ เนื่องจากหัวใจเริ่มเต้นช้าลงมาก

ในระหว่างทางขณะที่คุณสนใจขับรถอย่างรีบเร่งเพื่อไปให้ถึง
รังสิต ใจของผมเริ่มนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างผมกับพ่อตลอด ๔๘
ปีที่ผมได้เกิดมา ความทรงจำนั้นยังแจ่มชัดเหมือนเรื่องต่าง ๆ เกิดเมื่อ
วันวาน

ผมกับพ่อเกิดปีเดียวกัน คือ ปีมะแม เพียงแต่ห่างกัน ๓๖ ปี
แม้ว่าเมื่อเทียบกับเพื่อน ๆ ของผมส่วนใหญ่แล้ว พ่อของผมจะมีอายุ
มากกว่าพ่อของบรรดาเพื่อน ๆ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเราจะมีปัญหา
ช่องว่างระหว่างวัย ในทางตรงข้ามเราเข้ากันได้ดีมากในหลาย ๆ เรื่อง

เนื่องจากครอบครัวของเรามีลูกน้อย แค่ ๒ คน แถมผมเป็น
คนเล็กเสียอีก ผมจึงได้รับความสนใจจากพ่ออยู่ไม่น้อย

พ่อเป็นคนไม่ดุ เลี้ยงลูกอย่างเพื่อนและไม่ชอบออกคำสั่ง
ผมจำไม่ได้ว่าเคยถูกพ่อตี แต่ถ้าเคยโดน ก็คงไม่เจ็บ เพราะ
ผมไม่จำ

กระนั้นผมกล้าพูดได้ว่า ที่ผมใช้ชีวิตอย่างนี้ และทำงานตรงนี้
พ่อของผมมีอิทธิพลอย่างสูง

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจทำให้พ่อแม่อาจเรียนหนังสือสูง แต่พ่อแม่เข้าใจถึงคุณค่าของการศึกษา พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยตัวเอง อยู่เสมอ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ พ่อพูดได้ไม่แพ้นักเรียนนอกบางคน

เมื่อผมเข้าเรียน พ่อพยายามหาโรงเรียนที่ดีที่สุดให้ผมได้เรียน จึงได้ไปขอความช่วยเหลือจากคุณลุงป่วย อึ้งภากรณ์ ลูกชายของป้าชะเอม ซึ่งเป็นพี่สาวคนโตของคุณย่า ฝากผมเข้าเรียนโรงเรียนเซนต์คาเบรียล

ตอนผมเป็นเด็ก ผมไม่ต้องมีครูสอนพิเศษ เพราะพ่อแม่เป็นครูผมเอง สอนทุกวิชาตอนกลางวัน โดยเฉพาะจะเน้นวิชาภาษาอังกฤษเป็นพิเศษ ทำให้ผมสอบวิชานี้ได้อันดับหนึ่งของห้องอยู่เสมอ

แต่วิชาไหนไม่ประทับใจเท่ากับวิชาวาดเขียน เพราะจำได้ว่า สมัยผมเป็นเด็ก ผมสอบวาดเขียนตกประจำ คะแนนเต็ม ๑๐ คะแนน อย่างมากผมก็ได้ ๒ คะแนน หรือ ๑ คะแนน คุณย่าก็เคยได้

พ่อพยายามอย่างยิ่งที่จะสอนวาดเขียนผม ทั้ง ๆ ที่ดูแล้ว พ่อ ก็ไม่ได้วาดเก่งกว่าผมเท่าไร

นิสัยอีกอย่างหนึ่งที่ผมได้จากพ่อแม่เต็ม ๆ คือ ความรักกีฬา

พ่อเป็นคนชอบกีฬาเป็นชีวิตจิตใจ มีกีฬาดีที่ไหน โดยเฉพาะฟุตบอลระดับนานาชาติ พ่อจะติดตามไปดูทุกครั้ง โดยจะพาผมไปดูกันสองคนเป็นประจำ ทำให้ผมชอบกีฬาและสนใจกีฬามาตั้งแต่เด็ก

เมื่อผมโตขึ้นและเป็นนักบาสเกตบอลทีมโรงเรียน พ่อจะดูผมแข่งบ้าง และครั้งหนึ่งถึงกับเคยออกสตางค์ให้ผมและเพื่อน ๆ สมัครเข้าแข่งขันบาสเกตบอลประชาชน ถ้วย ค

พ่อเป็นคนที่ทำให้ความสำคัญกับเพื่อนฝูงมาก โดยเฉพาะเพื่อนเก่าสมัยอัสสัมชัญ พ่อจะรักมากเป็นพิเศษ ไม่เคยขาดการติดต่อเลยแม้จะออกจากโรงเรียนมากกว่า ๖๐ ปีแล้ว เพียงแต่ตอนนี้เพื่อนที่เรียนมา

ด้วยกันทั้งหมดเหลือไม่ถึงห้าคนแล้ว

เพื่อนอีกกลุ่มที่ผมได้รู้จัก คือ เพื่อนจากชมรมธนาคารสาขาหลายคนคบหาสมาคมสนิทสนมกับพ่อผมจบจนวาระสุดท้าย

อีกเรื่องหนึ่ง ที่พ่อมีส่วนสำคัญในชีวิตของผม คือ การตัดสินใจเข้าเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ เพราะตั้งแต่ผมเป็นเด็ก พ่อจะพูดถึงคุณลุงป่วย อี้งภาภรณ์ ลูกพี่ลูกน้องของคุณพ่อด้วยความชื่นชมเสมอ และอยากให้ผมเอาเป็นตัวอย่าง ดังนั้น ผมจึงตัดสินใจสมัครเรียนที่ธรรมศาสตร์เป็นอันดับหนึ่ง เพื่อเรียนเศรษฐศาสตร์ในสถาบันที่คุณลุงเคยเป็นคณบดี และถือว่าเป็นการตัดสินใจที่ดีที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิต

ในด้านการงาน แม้พ่ออาจไม่มีตำแหน่งใหญ่โต แต่สิ่งหนึ่งที่ผมรู้สึกภูมิใจในตัวพ่อ คือ เมื่อพ่อผมถึงกำหนดเกษียณอายุการทำงานที่ ๖๐ ปี ทางธนาคารได้ต่ออายุการทำงานให้พ่ออีกถึง ๕ ปี (แต่พ่อสมัครใจลาออกก่อนหลังจากทำงานไป ๔ ปี เพราะไม่อยากจะอยู่จนเกษียณอีกครั้ง) เรื่องนี้ย่อมแสดงว่าพ่อเป็นคนมีความสามารถ และมีความซื่อสัตย์สุจริตไว้ใจได้ในเรื่องเงินทอง

อีกเรื่องหนึ่งที่ถือเป็นความดีของพ่อ คือ ความรักครอบครัว โดยเฉพาะความรักที่มีในตัวแม่ ต้องถือว่าพ่อให้เกียรติแม่และตามใจแม่ เรื่องทะเลาะเบาะแว้งแทบไม่มีหรือถ้ามีก็เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ จริง

สำหรับความรักในตัวลูกคือ ผมและพี่แมว พ่อก็มีให้อย่างเต็มที่ แม้ว่าพ่ออาจไม่ได้พูดออกมา แต่ในทางปฏิบัติพ่อทำทุกอย่างเพื่อให้ลูก ๆ ได้มีความสุข สะดวกสบาย เช่น พ่อจะทำหน้าที่เป็นโซเฟอร์ ขับรถรับส่งพวกเราเสมอ ไม่ว่าเราจะมึนงงจกรรมดึกตื่นเที่ยงคืนอย่างไร ผมเองโชคดีได้ใกล้ชิดพ่อ เพราะนั่งรถพ่อไปโรงเรียนทั้งไปและกลับทุกวัน แม้กระทั่งตอนเรียนธรรมศาสตร์ พ่อมาส่งผมที่มหาวิทยาลัยทุกเช้า

ส่วนในตอนเย็นผมมักกลับรถเมล์เอง แต่ถ้าขึ้นเที่ยวรถเมล์ เพียงโทรบอก พ่อยังขับรถมารับผมที่มหาวิทยาลัย

นอกจากความรักที่มีต่อลูกแล้ว ความรักของพ่อยังขยายไปถึงความรักที่มีต่อลูกเขยและลูกสะใภ้ ตลอดจนหลาน ๆ ทุกคน ทำให้ครอบครัวของเรา ถึงแม้จะไม่ร่ำรวยแต่ก็มีความอบอุ่น ทุกคนมีความสุขและมีสุขภาพจิตดี

การที่ครอบครัวของเรามีความอบอุ่นเช่นนี้เอง ทำให้พ่อและแม่ได้รับเชิญไปทำพิธีปูที่นอนเวลาลูกหลาน พวกญาติ แต่งงานกันอยู่เป็นประจำ

หลังจากที่ทำงานมาเกือบตลอดชีวิต พ่อได้มีโอกาสเริ่มไปท่องเที่ยวต่างประเทศเป็นครั้งแรก ซึ่งมาเทียบกับพวกลูกหลานแล้ว ต้องเรียกว่าพวกเราโชคดีกว่าพ่อมากที่ได้ไปไหนมาไหนบ่อย ๆ เพราะกว่าพ่อจะได้ขึ้นเครื่องบินครั้งแรก พ่อก็มีอายุเกือบ ๖๐ ปีแล้ว

เนื่องจากเป็นคนไม่ยึดติด ไม่คิดมาก เมื่อพ่อออกจากงาน พ่อไม่เคยพูดถึงเรื่องงานอีกเลย พ่อพักผ่อนจริง ๆ และมีความสุข โดยเล่นกอล์ฟสัปดาห์ละ ๓-๔ วัน มาเลิกเล่นเมื่อราวอายุประมาณ ๗๕ ปี เนื่องจากมีปัญหาการขับรถ

ในช่วงปลายของชีวิตพ่อ ผมกับพ่อได้มีโอกาสเดินทางด้วยกัน โดยเฉพาะพ่อจะชอบมากเมื่อลูกหลานพาไปตากอากาศในที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะไปกันทั้งครอบครัว มาปีสุดท้ายที่พ่อเริ่มเจ็บป่วยมากขึ้น ทำให้การเดินทางไปต่างจังหวัดไม่สะดวก แต่ผมก็ยังพาพ่อไปทานอาหารในที่ต่าง ๆ อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง ซึ่งผมสังเกตว่าพอมักจะเจริญอาหาร ทุกครั้งที่ได้ทานนอกบ้าน คงมีความสุขที่ได้ได้อยู่กันพร้อมหน้าทั้งครอบครัว

พ่อจากพวกเราไป เมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายนนั้นเอง เวลา ๓ หุ่่มครึ่ง พวกเราดีใจที่พ่อจากไปอย่างสงบ ไม่ได้มีอาการเจ็บปวดหรือทรมาน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งคงเป็นเพราะจิตใจที่ดีของพ่อนั่นเอง พ่อจึงจากไปอย่างไร้ความกังวล

สุดท้ายผมรู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นลูกของพ่อ และพ่อจะอยู่ในความทรงจำที่ดีของผมตลอดไป

นริศ ชัยสูตร

สามอนุสาวรีย์
คนทึอรรรมศาสตร์ และประเทศไทย

สารจาก

อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ ชัยสุต

ขอต้อนรับนักศึกษาใหม่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกคน ด้วยความยินดียิ่ง นับเป็นก้าวแรกที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้ถึงประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยที่นักศึกษาจะได้ใช้ชีวิตตลอดช่วงเวลาที่นักศึกษาเข้ามาศึกษาหาความรู้ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เริ่มขยายการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีไป มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ นั้น นับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้เผยแพร่จิตวิญญาณและคุณงามความดีของคนธรรมศาสตร์ ให้ปรากฏเด่นชัดทั้งแก่นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ และประชาชนโดยทั่วไปด้วย เมื่อนักศึกษาก้าวเข้าสู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต นักศึกษาจะได้พบกับอนุสาวรีย์ของบุคคลสำคัญของมหาวิทยาลัยและของประเทศถึง ๓ ท่าน คือ นายปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อนุสาวรีย์ที่จัดสร้างขึ้นนี้เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติคุณของทั้ง ๓ ท่านให้เป็นที่ประจักษ์ และเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

บุคคลทั้ง ๓ ท่านนี้ ถือเป็นปูชนียบุคคลที่ต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เพราะท่านทั้ง ๓ เป็นผู้ที่กระทำคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติไว้มากมาย ท่านมีชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่อนุชนรุ่นหลังจะได้เรียนรู้และประพฤติตาม นอกจากนี้ยังเป็นผู้ริเริ่มวางรากฐานเรื่องสำคัญๆ ทั้งในมหาวิทยาลัยและในประเทศด้วย

ในโอกาสนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จึงได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น ซึ่งได้รวบรวมประวัติ แนวความคิด และผลงาน ของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ และอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ไว้โดยสังเขป เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้นักศึกษาทุกท่านได้รู้จักกับบุคคลสำคัญของมหาวิทยาลัยในเบื้องต้น หากนักศึกษาสนใจอาจศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือที่ได้อ่านมาถึงชีวประวัติและผลงานของบุคคลเหล่านี้ได้ต่อไป

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หวังเป็นอย่างยิ่งว่านักศึกษาจะได้รับรู้และเห็นคุณค่าคุณงามความดีของปูชนียบุคคลทั้ง ๓ ท่านนี้ และนำเอาแนวความคิด และการดำเนินชีวิตของท่านมาประยุกต์ใช้กับชีวิตนักศึกษาได้ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.นริศ ชัยสูตร)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

---

๑. ประวัติของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ณ ตำบลท่าवासกรี อำเภอรุ่งเก๋ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรคนที่สองของจำนวนพี่น้อง ๘ คน บิดาชื่อนายเสียง มารดาชื่อนางลูกจันทน์ นามสกุล “พนมยงค์” นั้น ท่านเจ้าคุณวิมลมังคลาจารย์ เจ้าอาวาส วัดศาลาปูน อำเภอรุ่งเก๋ ขณะนั้นเป็นผู้ตั้งให้ ตามคำขอร้องของนายเสียง ผู้เป็นบิดา โดยใช้ชื่อวัด “พนมยงค์” มาเป็นนามสกุล ท่านอาจารย์ปรีดีได้สมรสกับ ท่านผู้หญิง พูนสุข (ณ ป้อมเพชร) บุตรพระยาพิชัยวิจิทธิศึกษ์ธรรมดา (จำ ณ ป้อมเพชร) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ มีบุตรชายหญิงรวม ๖ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๔ คน

ประวัติการศึกษา

ท่านอาจารย์ปรีดี เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกเมื่ออายุ ๕ ปี ที่โรงเรียนบ้านครูแสง ตำบลท่าवासกรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราณี (เปี่ยม) อำเภอท่าเรือ จากนั้นได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดรวกซึ่งสมัยนั้นเป็นโรงเรียนประจำอำเภอท่าเรือ สอบไล่ได้ชั้น ๑ แห่งประโยค ๑ (ตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการสมัยนั้น) เรียนอยู่ที่โรงเรียนวัดรวกจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๕๒) และเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนวัดศาลาปูนจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ พ.ศ. ๒๔๕๔ ย้ายไปเรียนชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตร จนกระทั่งจบชั้นมัธยมเตรียม และย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมตัวอย่างมณฑลกรุงเก่า จนสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๖ (ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดสำหรับหัวเมือง) แล้วไปศึกษาต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบอีก ๖ เดือน

พ.ศ. ๒๔๖๐ เข้าเรียนที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม และศึกษาภาษาฝรั่งเศส ที่เนติบัณฑิตยสภา พ.ศ. ๒๔๖๒ สอบไล่วิชากฎหมายเนติบัณฑิตชั้นที่ ๑ หลังจากนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ท่านสามารถสอบได้ทุนนักเรียนหลวงไปศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส ที่มหาวิทยาลัยกอง (Caen) และสอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็นมาเชอเลียร์กฎหมาย (Bachelier en Droit) และ ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส สอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็นดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย (Docteur en Droit) ฝ่ายนิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) โดยสอบได้ระดับเกียรตินิยมดีมาก จัดได้ว่าเป็นคนไทยคนแรกที่สอบไล่ได้ปริญญาเอกของรัฐ (Docteur D'Etat) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplôme d'Etudes Supérieures d'Economic Politique)

กิจกรรมพิเศษระหว่างที่ศึกษาอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้น ได้ร่วมกับกลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปก่อตั้งสมาคมนักเรียนไทยในยุโรปได้รวมตัวกันก่อตั้งสมาคมนักเรียนไทยภาคพื้นยุโรป โดยใช้ชื่อว่า “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” ใช้อักษรย่อว่า ส.ย.ว.ม. เรียกเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า “Association Siamoise d'Intellectualité et d'Assistance Mutuelle” อักษรย่อ “S.I.A.M.” ท่านปรีดีได้

ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมใน พ.ศ. ๒๔๖๘

สมาคมนี้กล่าวได้ว่าเป็นแหล่งสำคัญของการรวบรวมแนวความคิดของผู้นำรุ่นใหม่อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือในวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้มีการประชุมกลุ่มผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ขึ้นเป็นครั้งแรกที่บ้านเลขที่ ๕ Rue du Sommerard ณ กรุงปารีส

ประวัติการทำงาน

หลังจากที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ สำเร็จการศึกษาแล้วได้เดินทางกลับประเทศไทย และถึงกรุงเทพฯ ในวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๐ เมื่อกลับมาถึงกรุงเทพฯ ท่านได้รับตำแหน่ง ผู้พิพากษาชั้น ๖ กระทรวงยุติธรรม ในเดือนตุลาคม ๒๔๗๐ ได้รับตำแหน่งเป็นเลขานุการกรมร่างกฎหมาย ในกระทรวงยุติธรรม และเป็นอาจารย์บรรยายที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมอีกด้วย พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นรองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรมและได้รับการเลื่อนยศเป็นอำมาตย์ตรีในปีต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนร่วมกับคณะราษฎรทำการยึดอำนาจเปลี่ยนมูลฐานระบอบการปกครองเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย และเป็นหนึ่งในเจ็ดคนของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม และในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และเป็นผู้ประสานการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๘๐ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้นภายในประเทศ พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น “รัฐบุรุษอาวุโส”

หลังจากนั้น พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ติดต่อกัน ๓ ครั้ง และครั้งหลังสุดก็ลาออก

ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ เวลาประมาณเที่ยงวันตามเวลาท้องถิ่น ณ บ้านพัก ชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เนื่องด้วยโรคหัวใจวาย

๒. แนวความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

การได้มาซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เป็นการได้มาด้วยความเสียสละและด้วยความปรีชาสามารถของคณะผู้ก่อการกวีวัฒน์ในการวางแผนยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งเริ่มต้นจากคนเจ็ดคน โดยการริเริ่มของ “นายปรีดี พนมยงค์” ท่านเป็นผู้วางรากฐานประชาธิปไตยให้แก่ประเทศโดยแท้ โดยดูได้จากแนวคิดของท่านในหลัก ๖ ประการ ที่เป็นแนวทางและนโยบายในการปกครองประเทศ ที่ต้องการให้ราษฎรมีสិทธิเสมอภาคกัน บำรุงความสุขสมบูรณ์ของประชาชนในทางเศรษฐกิจ ให้เสรีภาพแก่ราษฎร รักษาความเป็นเอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ และให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ ซึ่งท่านได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาว่าจะเป็นกุญแจดอกสำคัญดอกหนึ่งซึ่งจะนำประเทศสยามไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งท่านได้เคยกล่าวไว้ว่า “...ยิ่งสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองตามระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้ว เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิมหาวิทยาลัยสำหรับประชาชน ความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองให้มากที่สุดที่จะเป็นไปได้ เปิดโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะใช้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป”

ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมที่ยึดเนื้อหาสาระมิใช่พิธีกรรม แม้ว่าท่านจะไม่ได้เคร่งครัดในศีลาจาระอันเป็นรูปแบบภายนอกก็ตาม แต่ในชีวิตจริง ท่านปรีดีได้ปฏิบัติธรรมและใช้ธรรมะในการบริหารประเทศมาโดยตลอด หากสังเกตดูชีวิตของท่านแล้วจะเห็นว่าท่านเป็นคนสมถะ เรียบง่าย อดทนต่อความทุกข์ยาก และเจ็บปวดอย่างน่ายกย่อง ความเป็นคนดี คนเก่ง และคนกล้าของท่านปรีดีนำไปสู่การสมาคมกับเพื่อนฝูงผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน ท่านเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์อันแรงกล้า เมื่อศึกษาอยู่ก็เรียนอย่างจริงจัง รู้แจ้งในศาสตร์นั้นๆ จนเป็นที่ฟังของผู้อื่นได้ เมื่อมาทำงานรับผิดชอบด้านใดก็ครุ่นคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ทำให้ประเทศชาติประชาชนได้รับผลจากงานสร้างสรรค์ของท่านมากมาย

โดยธรรมชาตินิสัยของท่านปรีดีแล้ว ท่านเป็นนักคิดทางก้าวหน้า คิดแล้วก็พยายามดำเนินตามความคิดนั้น ท่านเป็นปราชญ์ผู้เกิดมาเพื่อสร้างสรรค์สังคม ดังที่กล่าวกันว่า “ทำดีไว้ให้ลูก ทำถูกไว้ให้หลาน” ท่านปรีดีเป็นผู้ที่คิดการเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น จะเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาจากงานสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ลูกแก่ประชาชนและประเทศชาติของท่านขณะดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการเมืองตลอดมา ท่านจึงเป็นผู้ที่ริเริ่ม รังสรรค์ และเป็นผู้ที่บุกเบิกในแนวทางด้วยใจกล้า ยึดมั่นในอุดมการณ์ แม้ในขณะนั้นสังคมโดยรวมอาจไม่เข้าใจในแนวคิดของท่านทั้งหมดแต่ท่านก็ยังตั้งใจกระทำเพื่อประโยชน์ของมหาชน เป็นผู้วางรากฐานเรื่องสำคัญๆ ของประเทศไว้มากมาย และชื่อเสียงของท่านก็ไปไกลและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติด้วย

คติพจน์ของท่านปรีดี คือ

“ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย”

---

๓. เกียรติประวัติ และผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

เกียรติประวัติของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

- สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ให้มีหน้าที่รับปรึกษากิจราชการของชาติต่อไป และได้รับพระราชทานตราหน้าพรัดนราชวราภรณ์ ซึ่งเป็นตราสูงสุดที่บุคคลธรรมดาได้รับ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

- องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้พิจารณาเห็นชอบให้บรรจุชื่อของท่านไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองปูชนียบุคคลและเหตุการณ์สำคัญของโลกที่ยูเนสโกเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐-๒๐๐๑ ซึ่งย่อมเป็นเกียรติและชื่อเสียงของประเทศไทยและคนไทยทั้งปวง ที่มีบุคคลผู้มีชื่อเสียงระดับสากลที่นานาชาติให้การยอมรับนับถือ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุดในประเทศ คือ ปฐมจุลจอมเกล้า พร้อมด้วยสายสร้อยทองคำ และนพรัตน์ราชวราภรณ์

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ อาทิเช่น อาทิตยอุทัย ชั้นที่ ๑ จากสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งกรุงญี่ปุ่น, GRAND CROSS OF THE GERMAN EAGLE จากประเทศเยอรมัน, เลของดอนเนอร์ ชั้นที่ ๑ GRAND CROIX DE LA LEGION D'HONNEUR จากรัฐบาลมหาชนฝรั่งเศส, โอปอลด์ ชั้นที่ ๑ LE GRAND CORDON DE L' ORDRE DE LEOPOLD จากสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งเบลเยียม, ซานติโมริซิโอ เอ ลัซซาริ GRAN CROCE DEL SUO ORDINE DEL SS. MANURIZIO E LAZZARO จากสมเด็จพระมหากษัตริย์แห่งอิตาลี จักรพรรดิแห่งเอธิโอเปีย, เซนทีไมเกิลและเซนท์ยอร์ช ชั้นที่ ๑ THE INSIGNIA OF AN HONORARY KNIGHT GRAND CROSS OF THE MOST DISTINGUISHED ORDER OF ST. MICHAEL AND ST. GEORGE จากสมเด็จพระเจ้ากรุงอังกฤษ, MEDAL OF FREEDOM GOLD PALM จากสหรัฐอเมริกา, ORDER OF VASA (COMMANDER GRAND CROSS)

ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของสวีเดน

ผลงานของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านนิติบัญญัติและการวางรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ กล่าวได้ว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำคณะราษฎรที่มีบทบาทมากที่สุดในการจัดวางรูปแบบการปกครองในระบอบใหม่ ท่านอาจารย์ปรีดีได้ให้ความสำคัญกับงานด้านนิติบัญญัติกับการปกครองแบบพิเศษ นอกจากเป็นผู้ร่างประกาศคณะราษฎรแล้ว ท่านยังเป็นผู้ให้กำเนิดรัฐธรรมนูญฉบับแรกแห่งสยามประเทศ โดยเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และท่านยังเป็นอนุกรรมการผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกของประเทศสยาม ที่ใช้เป็นบรรทัดฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักการปกครอง โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ซึ่งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ท่านอาจารย์ปรีดี ยังได้รับแต่งตั้งจากสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม และด้วยตำแหน่งดังกล่าวทำให้ท่านมีบทบาทด้านนิติบัญญัติในการวางหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคให้แก่ราษฎร

ท่านอาจารย์ปรีดี ยังเป็นผู้ร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับแรก พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งท่านเห็นว่า “การเลือกตั้งถือว่าเป็นสาระสำคัญในทางการเมือง ในบางประเทศการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ และเราก็เคยมีบทบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ดังนั้นจึงเห็นว่ากฎหมายเลือกตั้งไม่ใช่กฎหมายธรรมดา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นผู้ริเริ่มให้สตรีมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งและรับสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้เช่นเดียวกับเพศชาย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งเพศหญิงและเพศชายได้มีสิทธิรับเลือกตั้งและออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยทั่วกันในทันที (Universal Suffrage) โดยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๐ ปีบริบูรณ์ ในขณะที่ผู้มีสิทธิ

สมัครรับเลือกตั้งก็ได้กำหนดไว้เพียง ๒๓ ปี

นอกจากทำหน้าที่ร่างกฎหมายแล้ว ท่านยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของแผ่นดิน และที่สำคัญยังทำหน้าที่เป็น “ศาลปกครอง” พิจารณาข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกับประชาชนอีกด้วย และเมื่อมีการปกครองแล้วท่านยังเป็นตัวตั้งตัวตีให้รัฐบาลยกฐานะร่างกฎหมาย และสถาปนาเป็น “คณะกรรมการกฤษฎีกา” ทำหน้าที่ร่างกฎหมายและเป็นที่ปรึกษาของแผ่นดิน ทั้งยังพยายามผลักดันให้คณะกรรมการกฤษฎีกาทำหน้าที่ศาลปกครองด้วย แต่ไม่สำเร็จ โดยท่านได้เป็นผู้นำเอาวิชากฎหมายปกครอง (Droit Administratif) มาสอนเป็นคนแรก ณ โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม เพื่อสนับสนุนแนวความคิดให้มีศาลปกครองขึ้นในประเทศไทยเพื่อต้องการให้ราษฎรสามารถตรวจสอบฝ่ายปกครองได้ และมีสิทธิ์ในทางการเมืองเท่าเทียมกับข้าราชการอย่างแท้จริง และในเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองนั้น ท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกรรมาธิการร่างพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. ๒๔๗๖ อีกด้วย

ในฐานะนักกฎหมายท่านอาจารย์ปรีดีเข้าใจดีว่างานด้านนิติบัญญัติเป็นการวางโครงสร้างบนรัฐชาติปึกแผ่น แต่ในฐานะนักปกครอง นักบริหาร ท่านตระหนักดีว่า จะต้องลงมือปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ประชาธิปไตยของตัวบทกฎหมายนั้น ดังนั้นท่านจึงเข้าไปดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ เพื่อดำเนินภารกิจแต่ละด้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานดังกล่าว

ด้านการปกครอง

ในสมัยนั้นกระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงใหญ่ที่สุดที่มีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา และการสาธารณสุขทั่วประเทศ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนี้เป็นครั้งแรก (ระหว่าง ๒๕ มีนาคม ๒๔๗๖ - ๕ สิงหาคม ๒๔๘๐)

ทันทีที่เข้าดำรงตำแหน่ง ท่านได้จัดตั้งเทศบาลที่วราชอาณาจักรสยามตามพระราชบัญญัติเทศบาลซึ่งเขาเป็นผู้ร่างให้รัฐบาลเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของประเทศ ท่านได้แสดงความมุ่งมั่นในการขยายเทศบาลว่า “เราต้องการขยายเทศบาลนั้นไปทั่วพระราชอาณาจักร ไม่ใช่จะหยิบยกแต่แก่จังหวัดสำคัญๆ เหมือนดังพระราชบัญญัติสุขาภิบาลหัวเมืองแต่ก่อนไม่ ทั้งนี้โดยดำเนินคล้ายๆ กับในหลายประเทศที่เขาปฏิบัติเช่นนี้ เช่น ฝรั่งเศสก็ดี ญี่ปุ่นก็ดี ก็ได้ยกสภาพของตำบลนั้นให้เป็นเทศบาล”

ที่สำคัญคือการปกครองแบบเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาลที่ท่านอาจารย์ปรีดีร่างขึ้นนั้น ได้ยกเทศบาลตำบลให้มีฐานะเป็นทบวงการเมือง ซึ่งมีสภาพเป็นนิติบุคคลดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปกครองระบบเทศบาลคือการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นอย่างมั่นคง และเป็นการจำลองการปกครองในระดับประเทศมาสู่ระดับท้องถิ่นทุกตำบลด้วยจิตวิญญาณประชาธิปไตยที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้หว่านไว้ในสังคมไทยนี้เอง ทำให้อำนาจเผด็จการและระบบอำนาจนิยมไม่สามารถกลับเข้ามาครอบงำได้เหมือนแต่ก่อน

ด้านการศึกษา

เพื่อให้ดำเนินตามปณิธานข้อสุดท้ายของหลัก ๖ ประการที่ว่ารัฐบาลจะให้การศึกษารอบด้านแก่ราษฎร และเพื่อเป็นการเผยแพร่ปลูกฝังระบอบประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน ท่านอาจารย์ปรีดี ได้เสนอให้รัฐบาลจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น ด้วยเห็นว่าในขณะนั้นสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ มิได้เปิดกว้างเพื่อชนส่วนใหญ่ และมีได้เตรียมสร้างคนเพื่อรองรับระบอบการเมืองใหม่

ดังนั้นมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของท่าน จึงเป็นมหาวิทยาลัยของราษฎรที่เปิดกว้าง ให้ความรู้ทางด้านวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐกิจ และวิชาอื่นๆ อันเกี่ยวกับธรรมศาสตร์และการเมือง เมื่อมหาวิทยาลัยแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖ ที่ท่านอาจารย์ปรีดีเป็น

ผู้ร่าง แล้วจึงได้สถาปนามหาวิทยาลัยขึ้นและดำเนินไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ภายใต้การอำนวยการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การคนแรก

ที่สำคัญคือ ท่านอาจารย์ปรีดี ยังได้ดำเนินการให้มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ เป็นสถาบันที่มีเสรีภาพทางวิชาการ และเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐอย่างแท้จริง กล่าวคือนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งและดำเนินการ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มิได้ใช้งบประมาณของแผ่นดินแต่อย่างใด หากอาศัยเงินที่มาจากค่าสมัครเข้าเรียนของนักศึกษาทั่วราชอาณาจักร และดอกผลที่ได้มาจากธนาคารแห่งเอเชียเพื่อพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดี เป็นผู้ก่อตั้งโดยมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองถือหุ้นถึง ๘๐%

ในช่วงที่ท่านอาจารย์ปรีดี เป็นผู้ประศาสน์การอยู่นั้น มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และผลผลิตของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านสงครามและต่อสู้เพื่อสันติภาพ โดยที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เป็นศูนย์กลางวิชาการใหญ่ขององค์การกู้ชาติเสรีไทย อีกด้วย

ภายหลังจากที่ท่านอาจารย์ปรีดี ได้พ้นจากตำแหน่งผู้ประศาสน์การแล้ว แต่กระนั้นจิตวิญญาณประชาธิปไตยของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ยังไม่สูญสิ้น สาธารณชนย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ดีว่านักศึกษาคณาจารย์และเหล่าบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยังคงมีบทบาทโดดเด่นในการต่อสู้กับเผด็จการทุกยุคทุกสมัย และเป็นแนวทางในการรณรงค์ให้ระบอบประชาธิปไตยอันแท้จริง

ด้านการต่างประเทศ

ความมุ่งมั่นสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ของท่านอาจารย์ปรีดีในการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็คือ หลักเอกราช กล่าวคือ จะต้องจัดการเรียกร้องเอาอำนาจอธิปไตยกลับคืนมาให้ได้เต็มที่ทั้งในทางการเมือง การศาล และเศรษฐกิจ โดยจะปลดปล่อยข้อผูกพันอันเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าของชาติ หลังจาก

ที่ท่านได้เข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ระหว่าง ๕ สิงหาคม ๒๔๘๐ - ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑) นั้น ท่านเป็นผู้นำในการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เสมอภาคที่เคยทำไว้กับประเทศต่างๆ ในหลักการใหญ่ๆ ๒ เรื่อง คือ ๑. สิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) ที่คนในบังคับของชาวต่างประเทศไม่ต้องขึ้นต่อศาลสยาม และ ๒. เรื่องภาษีร้อยละ ๓ ที่รัฐบาลสยามไม่สามารถเรียกเก็บภาษีได้ไม่เกินร้อยละ ๓ เท่านั้น ท่านอาจารย์ปรีดี ได้ใช้ยุทธวิธีเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศคู่สัญญาเหล่านั้น และได้ยื่นร่างสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่สยามได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ เจรจาโดยอาศัยหลัก “ดุลยภาพแห่งอำนาจ” จนประเทศนั้นๆ ยอมทำสนธิสัญญาใหม่ให้สยามประเทศได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งในทางการเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจ

ด้านการคลัง

แม้ท่านอาจารย์ปรีดี จะประสบความสำเร็จล้มเหลวในการทำให้รัฐบาลสยามยอมรับเค้าโครงเศรษฐกิจของท่าน แต่ท่านก็ยังมุ่งมั่นปฏิบัติการกิจเพื่อตอบสนองต่อหลักเศรษฐกิจ หลักเสมอภาค และหลักเสรีภาพ เมื่อท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ระหว่าง ๒๐ ธันวาคม ๒๔๘๑ - ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔) ท่านได้ยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการอันเป็นเงินช่วยเหลือซึ่งราษฎรไพร่ต้องเสียให้แก่เจ้าศักดินายกเลิกอากรค่าน้ำซึ่งชาวนาต้องเสียให้แก่เจ้าศักดินาจัดระบบเก็บภาษีที่เป็นธรรมในระบอบประชาธิปไตย สถาปนาประมวลรัษฎากร (Revenue Code) เป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรง ผู้ใดมีรายได้มากก็เสียภาษีมาก และถ้าผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็นแก่การดำรงชีพก็ต้องเสียภาษีอากรมากตามลำดับ และท่านยังได้ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเพื่อให้มีงบประมาณแผ่นดินที่มาจากรายภาษีอากรของราษฎรอย่างรัดกุมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ

ด้านการกู้ชาติและสร้างสันติภาพโลก

บทบาทที่โดดเด่นของท่านอาจารย์ปรีดี ซึ่งไม่เพียงทำให้ท่านเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศในฐานะรัฐบุรุษผู้กู้ชาติบ้านเมืองเท่านั้น แต่ยังทำให้ท่านเป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ในฐานะนักสันติภาพของโลกด้วย

วันที่ที่กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย ท่านก็ได้แสดงจุดยืนให้ปรากฏ โดยเป็นผู้นำก่อตั้งองค์การใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่นผู้รักงานท่านได้อาศัยฐานะของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทำการประสานความสัมพันธ์ของคนไทยทุกฝ่ายทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ทำการกู้ชาติบ้านเมืองในนามของ “ขบวนการเสรีไทย” เพื่อร่วมกับสัมพันธมิตรในการยุติสงคราม จนในที่สุดสัมพันธมิตรโดยเฉพาะรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้รับรองว่าท่านอาจารย์ปรีดี เป็นตัวแทนแห่งการสืบต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอยู่ก่อนหน้าที่นายกรัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพล ป.พิบูลสงคราม) จะเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนที่ญี่ปุ่นบุก และยังถือว่าประเทศไทยเป็นรัฐเอกราชที่ตกอยู่ภายใต้การยึดครองด้วยกำลังทหารญี่ปุ่น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้ใช้ความรู้ความสามารถเจรจาต่อรองกับฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องถูกยึดครองโดยฝ่ายสัมพันธมิตรดังเช่นหลายประเทศ และทำให้ประเทศไทยสามารถแก้สถานะผู้แพ้สงครามได้สำเร็จอย่างละมุนละม่อม สามารถเข้าเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติอย่างเต็มภาคภูมิ

ด้วยคุณูปการที่เป็นผู้นำในการกอบกู้บ้านเมืองในยามคับขันนี้เองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ “รัฐบุรุษอาวุโส” ●

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

---

๑. ประวัติของท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๐ ที่ธนบุรี (กรุงเทพมหานคร) เป็นบุตรคนสุดท้องของจำนวนพี่น้อง ๓ คน บิดาชื่อ พระยาธรรมสารเวทย์วิเศษภักดี ศรีสัตยวัตตดาพิริยพาหะ นามเดิม ทองดี ธรรมศักดิ์ มารดาชื่อ คุณหญิงชื่น ธรรมสารเวทย์ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ สมรสกับ ท่านผู้หญิงพวง มีบุตร ๒ คน

ประวัติการศึกษา

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เข้าศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เมื่อ

พ.ศ. ๒๔๕๗ และสำเร็จชั้น ๖ อังกฤษ (มัธยมบริบูรณ์) พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรมเป็นเวลา ๓ ปี และสำเร็จเป็นเนติบัณฑิต พ.ศ. ๒๔๗๒ สอบแข่งขันได้คะแนนสูงสุด และได้รับทุนเล่าเรียน “รพีบุญนิติ” ไปศึกษาวิชากฎหมายต่อในประเทศอังกฤษ ที่สำนักมิดเดิลเทมเปิล (The Middle Temple) ใช้เวลาเรียน ๒ ปี ๓ เดือน (จากระยะเวลา ๓ ปี) ก็สอบไล่ได้สำเร็จตามหลักสูตรเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๘๘ เข้ารับการศึกษานิติศาสตร์ที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรเป็นรุ่นที่ ๑

ประวัติการทำงาน

เข้ารับราชการครั้งแรก ในตำแหน่งนักเรียนล่ามกรมบัญชาการ (กองล่าม) กระทรวงยุติธรรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นผู้พิพากษาฝึกหัด พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้เข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาในกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. ๒๔๗๘ เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๓ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้ากองในศาลอุทธรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นข้าหลวงยุติธรรมภาค ๔ (อธิบดีผู้พิพากษภาค ๕ ในปัจจุบัน) และได้ทำหน้าที่ผู้พิพากษาศาลจังหวัดเชียงใหม่ด้วย พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นอธิบดีศาลอุทธรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นประธานศาลฎีกา พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี นอกจากนี้ยังได้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๔ รัฐบาลขอให้อาจารย์สัญญา ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศท่านอาจารย์ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกัน ๒ สมัย พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี และเป็นประธานองคมนตรีตามลำดับ พ.ศ. ๒๕๒๗ ดำรงตำแหน่งเป็นประธานองค์การพุทธศาสนิกชนสัมพันธ์แห่งโลก ถึง พ.ศ. ๒๕๔๑

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ถึงแก่อสัญกรรมโดยสงบ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕ เวลา ๐๖.๔๓ น. ที่กรุงเทพมหานคร ด้วยโรคอันเกิดจากความชรา สิริรวมอายุได้ ๘๔ ปี ๘ เดือน ๑ วัน

๒. แนวความคิดของท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้ที่ดำรงชีวิตด้วยความเที่ยงธรรมและซื่อสัตย์สุจริต เป็นปูชนียบุคคลที่กระทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติไว้มากมาย ท่านเป็นผู้ที่มีหลักการและอุดมการณ์ในการทำงาน ตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติหน้าที่ราชการทางตุลาการ ท่านมีความมุ่งมั่นและสร้างเป้าหมายให้กับตนเอง อาจารย์สัญญาเคยกล่าวถึงปรัชญาชีวิตของท่านไว้ว่า “ผมมองว่าสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในแง่วัตตวรวดเร็วเหลือเกินจนน่าเป็นห่วงคุณภาพ วัตถุมียะอะแต่คุณภาพจิตใจต่ำด้อยลง ผมอยากเห็นคนรุ่นใหม่หันมาศึกษาค้นคว้าสนใจเรื่องคุณภาพจิต หรือคุณภาพชีวิตมากขึ้น อย่างผมตื่นแต่เช้าตรู่ ทำสมาธิให้แจ่มใสบริสุทธิ์ จนเกิดพลังในการทำงาน และความสุขก็ตามมา ไม่เศร้าหมอง” ท่านอาจารย์สัญญา เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในสังขธรรม แม้ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา ท่านได้กล่าวถึงอุดมการณ์ในความคิดของท่านไว้ว่า “เป็นผู้พิพากษาที่สมบูรณ์แบบหรือเป็นผู้พิพากษามาตามอุดมคตินั้น มันยากจริง ไม่ใช่ของง่าย ต้องมีการอุทิศตัว อุทิศใจ และอุทิศความโลภ ความโกรธ ความหลง ออกไปให้พ้น จึงจะเป็นผู้พิพากษาตามอุดมคติได้” อุดมคตินี้เกิดขึ้นพร้อมกับหลักบริสุทธิ์ยุติธรรมที่ท่านอาจารย์สัญญาได้ยึดมาโดยตลอดระยะเวลาของการทำงานตุลาการ โดยท่านยืนยันไว้ว่า “อณฺจณํของตุลาการนั้นอะไรจะมาสำคัญกว่าจิตใจที่บริสุทธิ์ยุติธรรมเป็นไม่มี ความรู้ความสามารถและความละเอียดรอบคอบนั้นเป็นความสำคัญอย่างยิ่ง งานตุลาการเป็นงานอิสระ ใครจะมาบังคับควบคุมเห็นเราไม่ได้” ดังนั้นแม้การปฏิบัติหน้าที่ทางตุลาการจะเกิดอุปสรรคใดๆ ก็ตาม ความบริสุทธิ์ยุติธรรมจะต้องดำเนินมา

พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่เสมอ ด้วยเหตุประการฉะนี้ท่านอาจารย์สัญญาจึงเป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจอย่างสูงจากบุคคลทั่วไป

ท่านอาจารย์เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์อันสูงส่งดังที่เคยกล่าวไว้ว่า “เราอยู่เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน ไม่เลือกชาติ ชั้น วรรณะ เราจะอำนวยความยุติธรรมไม่ว่าแก่ผู้ใด บริสุทธ์ เข้มแข็ง กล้าต่อสู้อำนาจที่มาบีบบังคับอำนาจที่จะมาจากที่ใดก็ตาม อำนาจที่เป็นกำลังอาวุธ กำลังอิทธิพล อีกทั้งอำนาจความชั่วเย้า ชั่วยวนของวัตถุนิยม เราจะต้องต่อสู้อำนาจเหล่านั้น จงรักษาความยุติธรรมเหมือนชีวิต เหมือนสุภามิตลาตินบทหนึ่ง...ว่า : “fiat justitia, ruat coelum” แปลว่า “จงให้ความยุติธรรมแม้ฟ้าจะถล่มก็ตาม” แม้ในวันอำลาการเกษียณอายุราชการในตำแหน่งประธานศาลฎีกาของท่านอาจารย์สัญญา ท่านยังได้ฝากแง่คิดและคติธรรมเพื่อน้อมนำใจเหล่าตุลาการ ด้วยใจความสำคัญว่า “ชีวิตเราชาวตุลาการทั้งชีวิต อุทิศเพื่อความบริสุทธ์ ยุติธรรม เพราะฉะนั้นอย่าได้วอกแวกไปในทางโลก โกรธ หลง จนเป็นจน เงินเดือนตุลาการก็มากกว่าเงินเดือนข้าราชการพลเรือนอื่นๆ พอสมควรอยู่แล้ว เราอย่าคิดไป รวยทางลัด รวยเร็ว เพื่อให้คนที่บ้านใส่แหวนเพชรเร็ว เป็นตุลาการคิดอย่างนั้นไม่ได้หรอก”

อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นคนที่สมถะ สันโดษ ชอบความเรียบง่าย ไม่ชอบเจ้ายศเจ้าอย่าง ประพศุดิอยู่ในความดิงาม เป็นนักประชาธิปไตยในการบริหารราชการและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ถือเป็นแบบอย่างในการครองตนให้แก่คนรุ่นหลังโดยแท้จริง

๓. เกียรติประวัติ และผลงานท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้ที่ทรงเกียรติคุณสูงส่ง เคยได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากสาขาวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยหลายแห่ง อันเป็นประจักษ์พยานถึงความรู้ความสามารถนานาประการของท่าน

นอกจากนี้ ท่านยังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญตรา
ชั้นสูง ตลอดจนอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ ดังนี้

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญตราชั้นสูง

ปฐมจุลจอมเกล้า (ป.จ.) เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา (ร.ด.ม. (ศ))
เหรียญรัตนาภรณ์ (ภปร.๑) นพรัตน์ราชวราภรณ์ (นร.) มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
(ม.ป.ช.) มหาจักรมงกุฎ (ม.ว.ม.)

อิสริยาภรณ์ต่างประเทศ

สายสะพาย The Rising Sun ชั้นที่ ๑ จากพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่น, สาย
สะพาย Dos Grobkreuz ชั้น ๑ พิเศษ จากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน,
สายสะพายชั้นที่ ๑ La Gran Crut จากพระราชาธิบดีประเทศสเปน, เหรียญ
เชิดชูเกียรติชั้น ๑ ขององค์การพุทธศาสนิกชนสัมพันธ์แห่งโลก (พ.ส.ล.)

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นปูชนียบุคคลผู้ประกอบกิจอันเป็น
คุณประโยชน์ทั้งทางด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความ
บริสุทธิ์ ยุติธรรมและเที่ยงธรรม เป็นแบบอย่างและเป็นบรรทัดฐานของงานตุลาการ
เป็นอดีตผู้นำประเทศที่สร้างเสรีภาพ ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมให้แก่ประชาชน
เป็นผู้สร้างกฎ สร้างระเบียบให้แก่ประเทศ เป็นครูผู้ประศาสน์วิชาความรู้แก่ศิษย์
ทุกวงการ เป็นแบบฉบับของผู้ประพฤติธรรม และเป็นอดีตประธานองคมนตรี
ที่สนองเบื้องพระยุคลบาทอย่างยาวนานอีกด้วย

ทางด้านงานตุลาการ

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้วางกฎหมายต่างๆ อันได้แก่ หลัก
กฎหมายเกี่ยวกับความเคารพต่อการใช้สิทธิทางศาล หลักกฎหมายเรื่องการลงโทษ
และหลักวินิจจัยว่าบุคคลใดเป็นเจ้าของพนักงานหรือไม่ ท่านเป็นผู้ริเริ่มให้มีการศึกษา
วิจัยเพื่อเตรียมการนำเครื่องบันทึกเสียงมาใช้กับการบันทึกพยาน จัดให้มีนิตยสาร

“คูลพาท” เพื่อเป็นแหล่งความรู้ทางกฎหมายและวิชาการแขนงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพิจารณาคดี จัดตั้งหอสมุดกลาง กระทรวงยุติธรรม เพื่อเป็นแหล่งวิทยาการ ของผู้พิพากษา ริเริ่มวางรูปงานและควบคุมดูแลการเลือกตั้งกรรมการตุลาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และที่สำคัญให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนโดยไม่เลือก ปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าคุณูปการของ ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ที่มีต่อ ด้านความยุติธรรมนั้นมีมากมาย โดยเป็นผู้ที่วางหลักกฎหมาย วางกรอบการ บริหารงานยุติธรรมให้เป็นองค์รวม ปลูกฝังจริยธรรม ศิลธรรม และค่านิยมให้แก่ ผู้พิพากษา และเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของศาลยุติธรรมในการอำนวย ความยุติธรรมแก่ประชาชน

ด้านการศึกษา

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นอาจารย์บรรยายวิชากฎหมายให้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษสอนวิชากฎหมายการค้า ที่คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิสิตและนักศึกษา เมื่อ ได้รับการสอนจากท่าน มักจะกล่าวเป็นเสียงเดียวว่า “ท่านไม่ถือตัว เป็นกันเอง และ เป็นผู้ใหญ่ที่ใจดี” ด้วยอุปนิสัยเช่นนี้ ท่านอาจารย์จึงเป็นที่รักและเคารพของศิษย์ จำนวนมาก นอกจากการเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษที่มหาวิทยาลัยต่างๆ ท่านยังได้เป็นอาจารย์สอนวิชาพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ณ สำนักอบรม ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา และเป็นกรรมการสอบไล่ อีกทั้งเป็น เลขาธิการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

หลังจากที่ท่านเกษียณอายุราชการเพียงหนึ่งปี ท่านอาจารย์สัญญา ได้ ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ช่วงระหว่าง เป็นคณบดีคณะนิติศาสตร์ได้ ส่งเสริมจัดให้มีอาจารย์ประจำคณะ โดยจัด หาอาจารย์ประจำคณะ โดยจัดหาอาจารย์ซึ่งมาจากศาลยุติธรรมมาประจำคณะ และสร้างอาจารย์ประจำรุ่นใหม่ โดยจัดหาทุนศึกษาต่อต่างประเทศ เพื่อนำความรู้

มาถ่ายทอดให้นักศึกษา และริเริ่มให้มีคณะทนายความอาวุโสมาอบรมวิชาว่าความในภาคฤดูร้อนให้แก่ นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ชั้นปีที่ ๓ - ๔ เพราะเล็งเห็นว่า นักศึกษามีแต่ภาคทฤษฎีไม่มีภาคปฏิบัติ ซึ่งเป็นการยากต่อการปฏิบัติงานของนักศึกษาในอนาคต แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของท่านอาจารย์สัญญาที่มีต่อวงการศึกษ

สามปีต่อมา ท่านอาจารย์สัญญา ได้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้บริหารระบบการศึกษา ท่านได้พัฒนามหาวิทยาลัยในหลายๆ ด้าน อาทิ จัดตั้งคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน จัดตั้งหอพักรัชมงคล และนำระบบการศึกษาแบบหน่วยกิตมาใช้แทนระบบเดิม เพื่อให้ให้นักศึกษามีโอกาสเลือกเรียนวิชาต่างๆ ได้มากขึ้น อีกทั้งยังสถาปนา สภาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้น และยกฐานะสโมสรนักศึกษาเป็นองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (อมธ.) และสภานักศึกษา โดยจัดให้มีการเลือกตั้งในตำแหน่งต่างๆ คุณูปการที่มีต่อวงการศึกษไทยมิเพียงเป็นครูผู้สอนวิชากฎหมายเท่านั้น หากแต่เป็นครูของทุกๆ สาขาวิชาชีพ เป็นพ่อพิมพ์ ผู้เสียสละอุทิศตน ให้แก่วงการศึกษไทย จึงนับว่าเป็นครูของแผ่นดินด้วย

ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี ในยุคแห่งการเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน หลังจากที่ได้อยู่ได้อำนาจเผด็จการในยุคมืดมานานปี ท่านอาจารย์สัญญาได้ดำริให้จัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ผู้ประสบภัยขึ้นด้วยมติคณะรัฐมนตรีเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับเคราะห์จากเหตุการณ์วันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งภายหลังคณะรัฐมนตรีมีมติเปลี่ยนแปลงกองทุนเป็นมูลนิธิและใช้ชื่อว่า “มูลนิธิสงเคราะห์ผู้ประสบภัย (มสภ.)” จนกระทั่งมาถึงปัจจุบัน ช่วงระหว่างการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้จัดตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชน

ทุก ๆ อาชีพพร้อมกันเลือกตั้งโดยมีตัวแทนเข้าไปทำงานในสภานิติบัญญัติ ท่านได้นำหลักประชาธิปไตยเข้ามาใช้ โดยยุบสภานิติบัญญัติในยุคจอมพลถนอม กิตติขจร ที่มีเสียงทหารถึง ๕๐% มีข้าราชการพลเรือนเพียง ๑๐% ให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมต่อการทำงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครองประชาธิปไตยในรัฐบาลยุคต่อ ๆ มา ท่านอาจารย์สัญญาได้เสนอร่างพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมขึ้นสู่สภานิติบัญญัติ เพื่อนำที่ดินว่างเปล่าไม่ได้ทำประโยชน์อันใดมาจัดสรรให้แก่ชาวนาที่ยากจน นอกจากนี้ยังได้จัดตั้ง ป.ป.ป. ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการสอบสวนผู้ที่กระทำการทุจริต และเป็นที่มาของ ป.ป.ช. ในปัจจุบัน และสิ่งสำคัญที่สุดของการบริหารราชการแผ่นดินของนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ ก็คือการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับความเห็นชอบของประชาชน เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่งของประเทศไทย

ด้านการปฏิบัติราชการสนองเบื้องพระยุคลบาท

ท่านอาจารย์สัญญาได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นองคมนตรี มีหน้าที่ถวายความเห็นต่อองค์พระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา เช่น พิจารณาร่างด้วยทฎหมาย ถวายความเห็นในเรื่องการขอพระราชทานอภัยโทษหรือลดโทษจากนักโทษเรือนจำ รวมทั้งการสนองพระราชกระแสให้ถวายความเห็นหรือปฏิบัติการเป็นคราว ๆ ไปด้วย ท่านได้ถวายความเห็นโดยความซื่อสัตย์สุจริต และจงรักภักดีทุกประการ ทำให้ตลอดช่วงปฏิบัติราชการสนองเบื้องพระยุคลบาทของท่านอาจารย์สัญญา จึงเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยขององค์พระมหากษัตริย์และเชื้อพระวงศ์มาโดยตลอดท่านได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานองคมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ - พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นระยะเวลา ๒๐ กว่าปี (เป็นประธานองคมนตรีที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดในปัจจุบัน) นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้เป็นที่ดีต่อผู้ร่วมงาน ด้วยรูปแบบที่เป็นกันเอง เปิดรับฟังความคิดเห็น

เห็นของทุกคน และดำรงไว้ซึ่งความสุขและนุ่มนวลจนเป็นผลให้ผู้ร่วมงานรู้สึกประทับใจในท่านอาจารย์สัญญาเป็นอันมาก

ด้านศาสนา

ท่านอาจารย์สัญญา เป็นผู้ที่ประกอบคุณงามความดี เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด ในด้านศาสนานั้น ท่านอาจารย์สัญญาได้ก่อตั้งพุทธสมาคม เพื่อสนับสนุนการศึกษาปฏิบัติธรรมของภิกษุสามเณร และเพื่อเชิดชูหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศท่านยังได้จัดพิมพ์หนังสือพิมพ์พุทธธรรมขึ้น และในสมัยที่ท่านอาจารย์ได้เป็นนายกพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ท่านได้เปลี่ยนชื่อพุทธธรรมสมาคม เป็นพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้สร้างหอประชุมถาวร ๓ ชั้น จัดให้มีหอสมุดพระพุทธศาสนา นานาชาติ มีการจัดอบรมธรรมะต่อพุทธศาสนิกชน ปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ท่านอาจารย์สัญญา ได้รับเลือกตั้งจากประเทศสมาชิกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานองค์การพุทธศาสนิกชนสัมพันธ์แห่งโลก นอกจากนี้ยังเป็นประธานกรรมการบริหารมูลนิธิเบญจมาภิตร์ เป็นประธานมูลนิธิวัดไทยพุทธคยา เป็นที่ปรึกษาอายุพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

บุษนิยบุคคล ๗๗ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์นั้น นอกจากเป็นนักกฎหมายตำแหน่งประธานศาลฎีกาที่ปราศจากอคติ มีคุณธรรม และมีความยุติธรรม เป็นรองประธานสภานิติบัญญัติที่สร้างกฎหมายเพื่อประชาชน เป็นองคมนตรีที่มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ เป็นอธิการบดีที่เมตตา และเอาใจใส่นักศึกษา เป็นนายกรัฐมนตรีที่รู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้พอดีพอเหมาะกับสถานการณ์ ใช้หลักผ่อนปรน ประนีประนอม แก่สถานการณ์ด้วยความสงบ เป็นผู้ประกอบธรรมสร้างธรรม ยังเป็นคนไทยที่ดียิ่งคนหนึ่ง และสมควรที่ประเทศชาติจะเทิดเกียรติประวัติให้ท่านเป็น “คนของแผ่นดิน” ●

ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

---

๑. ประวัติของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์

อาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เกิดในครอบครัวคนจีน เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ บริเวณตลาดน้อย สัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ เป็นบุตรคนที่ ๔ ของจำนวนพี่น้อง ๗ คน บิดาชื่อ นายชา อึ๊งภากรณ์ (เสียชีวิต ตั้งแต่อาจารย์ป๋วย อายุ ได้ ๕ ปี) มารดาชื่อ นางเซาะเซ็ง อึ๊งภากรณ์ ท่านอาจารย์ป๋วยสมรสกับคุณมากาเร็ต สมิท (Magaret Smith) มีบุตรด้วยกัน ๓ คน

ประวัติการศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้เริ่มศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญ สำเร็จ

มัธยมศึกษา (มัธยมแปด) แผนกฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ และเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองรุ่นแรก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ สำเร็จเป็นธรรมศาสตร์บัณฑิต ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ และปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้ทุนไปศึกษาที่ London School of Economics ประเทศอังกฤษ เริ่มเรียนปริญญาตรีใหม่จนได้รับปริญญาตรีทางเศรษฐศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับ ๑) (B.Sc.(Econ.) Hons I) จาก London School of Economics มหาวิทยาลัยลอนดอน ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ (เป็นผลให้ได้รับทุน Leverhulme Studentship เพื่อการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกทันที) การศึกษาหยุดชะงักลงช่วงหนึ่ง เนื่องจากภารกิจระหว่างสงครามโลก หลังจากนั้นจึงเดินทางกลับถึงอังกฤษเพื่อศึกษาต่อในชั้นปริญญาเอกจนสำเร็จปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้รับปริญญาเอกจาก London School of Economics มหาวิทยาลัยลอนดอน พ.ศ. ๒๔๘๕ เข้ารับการศึกษานิติศาสตร์ที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร เป็นนักศึกษา รุ่นที่ ๑ ที่สำเร็จหลักสูตรป้องกันราชอาณาจักรสำหรับข้าราชการ

ประวัติการทำงาน

ท่านอาจารย์ป๋วย ได้เริ่มต้นทำงาน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๘๐ โดยเป็นครูโรงเรียนอัสสัมชัญ และ พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๔๘๑ เป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสให้กับศาสตราจารย์ฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นเวลา ๘ เดือน พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๕ รับราชการเป็นทหารในกองทัพแห่งสหราชอาณาจักร (British Army Pioneers Corps) พ.ศ. ๒๔๘๒-๒๔๘๕ เริ่มรับราชการที่กระทรวงการคลัง ในตำแหน่งเศรษฐกร ในกรมบัญชีกลาง ต่อมาเป็นผู้เชี่ยวชาญการคลังและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการของปลัดกระทรวงการคลัง พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย อีกตำแหน่งหนึ่ง แต่ดำรงตำแหน่งได้เพียง ๗ เดือนเศษถูกมรสุมทางการเมืองต้องออกจากตำแหน่งนี้ พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๒ ได้รับตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาเศรษฐกิจการคลังประจำสภาน

เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๔ ดำรงตำแหน่ง
ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๔ ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการ
ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๑๐ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ
สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๔ เป็น
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๕ เป็น
ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔ ได้รับเชิญไปเป็นศาสตราจารย์
พิเศษ (Visiting Professor) ที่ Woodrow Wilson School, Princeton
University สหรัฐอเมริกา พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๖ เป็นศาสตราจารย์พิเศษ
(Visiting Professor) ที่ University College (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น Wolfson
College) Cambridge University ประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๘ เป็น
สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๗-๒๕๑๘ เป็นประธานคณะที่
ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจของนายกรัฐมนตรี (สัญญา ธรรมศักดิ์) พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙
รับตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ท่านอาจารย์ป่วย อังภากรณ์ ได้ลี้ภัยการเมืองในช่วงตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙
ไปพำนักอยู่ที่บริเวณชานกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๒๘
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ

๒. แนวความคิดและอุดมการณ์ของท่านอาจารย์ป่วย อังภากรณ์

อุดมการณ์ทางการเมืองของอาจารย์ป่วยสรุปรวมอยู่ในคำว่า “สันติ
ประชาธรรม” อาจารย์ป่วยกล่าวไว้ว่า “ถ้ายึดมั่นในหลักประชาธรรมแล้ว ไม่มีวิธี
อื่นใดเพื่อได้มาซึ่งประชาธรรม นอกจากสันติวิธี”

“การใช้อาวุธขู่เข็ญประหัดประหารกันเพื่อประชาธรรมนั้น แม้จะสำเร็จ
อาจจะได้ผลก็เพียงชั่วคราวช่วยยาม จะไม่ได้ประชาธรรมถาวร เมื่อฝ่ายหนึ่งใช้อาวุธ
แล้วอีกฝ่ายหนึ่งแพ้ ก็ยอมคิดใช้อาวุธโต้ตอบ เมื่ออาวุธปะทะกันแล้วจะรักษา
ประชาธรรมไว้ได้อย่างไร ตัวอย่างมีทั่วไปในแอฟริกา เอเชีย อเมริกาใต้ และผู้ที่

สมคบกันใช้อาวุธแสวงอำนาจนั้น ภายหลังก็มักจะแตกแยกกัน เพราะชิงอำนาจกันใช้อาวุธต่อสู้ซึ่งกันและกันอีก ไม่มีที่สิ้นสุด”

“สันติวิธีเป็นวิธีเดียว เพื่อประชากรธรรมถาวร คงต้องใช้เวลานาน คงต้องเสียสละ คงต้องกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเป็นพิเศษ คงเป็นที่เหยียดหยันของผู้อื่น แต่ถ้ามันในหลักการจริง ความมานะอดทนย่อมตามมาเอง”

ตามหลักสันติประชากรธรรมถือว่า “ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม” ประชากรธรรมย่อมสำคัญที่ประชาชน ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการประชากรธรรม ก็ยอมไม่มีทางที่ใครจะหอบยื่นให้

อาจารย์ป่วยยังรักษาไว้ซึ่งอุดมคติอย่างคงเส้นคงวา ในเรื่องความซื่อตรง การใช้ชีวิตสมถะเรียบง่าย ไม่โลภ ไม่สะสมทรัพย์ ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และประเทศชาติอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้มีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าคัดค้านและกล้ายืนหยัดเพื่อความถูกต้อง และเป็นตัวอย่างของความซื่อสัตย์อย่างแท้จริง ท่านเคยกล่าวไว้ว่า “เราต้องเป็นคนซื่อสัตย์ แสดงออกอย่างซื่อสัตย์ และมีความซื่อสัตย์อย่างเพียงพอที่จะดักเตือน สนับสนุนผู้อื่นให้เป็นคนที่ซื่อสัตย์ด้วย”

อาจารย์ป่วยได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นผู้มีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ และเป็นตัวจักรสำคัญในการวางรากฐานเศรษฐกิจของประเทศ ท่านได้แสดงความเห็นด้านเศรษฐกิจไว้มากมาย แนวความคิดและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจของท่าน สรุปรวมไว้ด้วยข้อเขียนที่ท่านเขียนด้วยภาษาที่เรียบง่าย ดังนี้

คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมต้องการให้แม่ได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์ และได้รับความเอาใจใส่ และบริการอันดีในเรื่องสวัสดิภาพของแม่และเด็ก

ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากอย่างที่พ่อแม่ผมมีอยู่และแม่จะต้องไม่มีลูกที่นัก

พ่อกับแม่จะแต่งงานกันถูกกฎหมาย หรือธรรมเนียมประเพณีหรือไม่ ไม่สำคัญ แต่สำคัญที่พ่อกับแม่ต้องอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข ทำความอบอุ่นให้ผมและพี่น้อง

ในระหว่าง ๒-๓ ขวบแรกของผม ซึ่งร่างกายและสมองผมกำลังเติบโต ในระยะที่สำคัญ ผมต้องการให้แม่ผมกับตัวผมได้รับประทานอาหารที่เป็นคุณประโยชน์

ผมต้องการไปโรงเรียน พี่สาวหรือน้องสาวผมก็ต้องการไปโรงเรียน จะมีความรู้หากินได้ และจะารู้คุณธรรมแห่งชีวิต ถ้าผมมีสติปัญญาเรียนชั้นสูงๆ ขึ้นไป ก็ให้มีโอกาสเรียนได้ไม่ว่าพ่อแม่ผมจะรวยหรือจน จะอยู่ในเมืองหรือชนบท แร้นแค้น

เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ผมต้องการงานอาชีพที่มีความหมาย ทำให้ได้รับความปลอดภัย ว่าตนได้ทำงานเป็นประโยชน์แก่สังคม

บ้านเมืองที่ผมอาศัยอยู่ จะต้องมิขี้อัมเป ไม่มีการข่มขู่ กดขี่ หรือประทุษร้ายกัน

ประเทศของผมควรจะมีความสัมพันธ์อันชอบธรรมและเป็นประโยชน์กับโลกภายนอก ผมจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงความคิดและวิชาของมนุษยทั้งโลกและประเทศของผมจะได้มีโอกาสรับเงินทุนจากต่างประเทศมาใช้เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม

ผมต้องการให้ชาติของผม ได้ขายผลิตผลแก่ต่างประเทศด้วยราคาอันเป็นธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นชาวนาชาวไร่ ผมก็อยากมีที่ดินของผมพอสมควร สำหรับทำมาหากิน มีช่องทางได้กู้ยืมเงินมาขายงาน มีโอกาสรู้วิธีทำกินแบบใหม่ ๆ มีตลาดดีและขายสินค้าได้ราคายุติธรรม

ในฐานะที่ผมเป็นกรรมกร ผมก็ควรจะมีหุ้นส่วน มีส่วนในโรงงาน บริษัท ห้างร้านที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่ผมเป็นมนุษย์ ผมก็ต้องการอ่านหนังสือพิมพ์ หรือหนังสืออื่นๆ ที่ไม่แพงนัก จะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ก็ได้ โดยไม่ต้องทนรบกวนจากการโฆษณามากนัก ผมต้องการสุขภาพอนามัยอันดี และรัฐบาลจะต้องให้บริการป้องกันโรคแก่ผมอย่างพริ้วกับบริการการแพทย์ รักษาพยาบาลอย่างถูกต้องดี เจ็บป่วยเมื่อใดหาหมอหาพยาบาลได้สะดวก

ผมจำเป็นต้องมีเวลาว่าง สำหรับเพลิดเพลินกับครอบครัว มีสวนสาธารณะที่เขียวชอุ่ม สามารถมีบทบาทและชมศิลปะ วรรณคดี นาฏศิลป์ ดนตรี วัฒนธรรมต่างๆ เทียวงานวัด งานลอยกระทง งานนักขัตฤกษ์ งานกุศล อะไรได้พอสมควร

ผมต้องการอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ น้ำบริสุทธิ์สำหรับดื่ม เรื่องอะไรที่ผมทำเองไม่ได้หรือได้แต่ไม่ดี ผมก็จะขอร่วมมือกับเพื่อนฝูง ในรูปสหกรณ์ หรือสโมสร หรือสหภาพ จะได้ช่วยซึ่งกันและกัน

เรื่องที่ผมเรียกร้องข้างต้นนี้ ผมไม่เรียกร้องเปล่า ผมยินดีเสียภาษีอากรให้ส่วนรวมตามอัตรา

ผมต้องการโอกาสที่มีส่วนในสังคมรอบตัวผม ต้องการมีส่วนในการวินิจฉัยโชคชะตาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาติ

เมื่อย่างผมก็ต้องการโอกาสต่างๆ เช่นเดียวกับผม และเราสองคนควรจะได้รับความรู้และวิธีการวางแผนครอบครัว

เมื่อแก่ ผมและเมียก็ควรได้ประโยชน์ตอบแทนจากการประกันสังคม ซึ่งผมได้จ่ายบำรุงตลอดมา

เมื่อจะตาย ก็ขออย่าให้ตายอย่างโง่ๆ อย่างบ้าๆ คือ ตายในสงครามที่คนอื่นก่อให้เกิดขึ้น ตายในสงครามกลางเมือง ตายเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ ตายเพราะน้ำหรืออากาศเป็นพิษ หรือตายเพราะการเมืองเป็นพิษ

เมื่อตายแล้วยังมีทรัพย์สินสมบัติเหลืออยู่เก็บไว้ให้เมียผมพอใจในชีวิตของเธอ ถ้าลูกยังเล็กอยู่ก็เก็บไว้เลี้ยงให้โต แต่ลูกที่โตแล้วไม่ให้ นอกนั้นรัฐบาลควรเก็บไปหมด

จะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการบำรุงชีวิตของคนอื่นๆ บ้าง

ตายแล้ว เผลอผมเกิด อย่างฝั่ง คนอื่นจะได้มีที่ดินอาศัยและทำกิน และอย่าทำพิธีรดองในงานศพให้วุ่นวายไป

นี่แหละคือ ความหมายแห่งชีวิต นี่แหละคือ การพัฒนาที่จะควรให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของทุกคน

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายที่อุตส่าห์อ่านมาจนจบ ขอความสุขสวัสดิ์และสันติสุขจงเป็นของท่านทั้งหลาย และพระท่านกล่าวไว้ดังนี้เกี่ยวกับความสวัสดิ์

“เราดถาคดไม่เห็นความสวัสดิ์อื่นใดของสัตว์ทั้งหลาย นอกจากปัญญา เครื่องตรัสรู้ ความเพียร ความสำเร็จอินทรีย์ และความเสียสละ”

๓. เกียรติประวัติและผลงานของท่านอาจารย์ปวย อังภากรณ

เกียรติประวัติของท่านอาจารย์ปวย อังภากรณ

๑. นายพันตรีแห่งกองทัพอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๘๘
๒. ศาสตราจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. รางวัลมอน แม็กไซไซ ประจำปี ๒๕๐๘ สาขาบริการสาธารณะ
๔. สมาชิกกิตติมศักดิ์ (Honorary Fellow) London School of Economics มหาวิทยาลัยลอนดอน ปี พ.ศ. ๒๕๑๑
๕. สมาชิกกิตติมศักดิ์ (Honorary Member) สยามสมาคม ปี พ.ศ. ๒๕๑๔
๖. ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Doctor of Letter) University of Singapore ปี พ.ศ. ๒๕๑๗
๗. ธรรมศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐
(เป็นบุคคลแรกที่ได้รับการแต่งตั้ง)
๘. บุคคลแห่งสันติภาพไทย ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ (เป็นบุคคลแรกที่ได้รับเกียรตินี้)

เครื่องราชอิสริยาภรณ์สูงสุด คือ

พ.ศ. ๒๔๘๕ Member of British Empire (M.B.E.)

พ.ศ. ๒๕๐๗ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

พ.ศ. ๒๕๐๘ ทูตยจุลจอมเกล้าวิเศษ

ผลงานของท่านอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ในด้านต่าง ๆ มีดังนี้ ทางด้านการศึกษาและการคลัง

ท่านอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้เริ่มชีวิตการทำงานที่กรมบัญชีกลาง และ
เรื่อยมาจนภายหลังได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการสำนักงบประมาณคนแรก งาน
ชิ้นแรกที่สำคัญคือการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ โดยยกเลิก
กฎหมายทั้งหมดที่มีอยู่ และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๒
เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการจัดทำและการบริหารงบประมาณไทยให้ได้มาตรฐาน
สากล ปฏิรูประบบงบประมาณใหม่ นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้อำนวยการสำนัก
เศรษฐกิจการคลังคนแรกอีกด้วย ซึ่งเปรียบเสมือนคณะเสนาธิการของรัฐมนตรี
กระทรวงการคลัง ดำเนินการศึกษาแนวโน้มและกิจการอันสำคัญต่าง ๆ ทางการคลัง
ให้คำแนะนำและช่วยเหลือทางวิชาการแก่รัฐมนตรีในการวางนโยบายการคลัง
ดังนั้นท่านอาจารย์ป๋วยจึงมีบทบาทสำคัญในการเสนอแนะให้มีการจัดระเบียบทาง
การคลัง ต่อมาท่านเข้ารับตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งดำรงตำแหน่ง
นานที่สุดในประวัติศาสตร์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ถึง ๑๒ ปี ท่านได้มี
บทบาทสำคัญอยู่เบื้องหลังความสำเร็จหลายประการ โดยเฉพาะในหน้าที่หลักของ
ธนาคารกลาง คือ รักษาเสถียรภาพทางการเงินควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
ของประเทศ การที่ท่านได้อยู่ในคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติมาตั้งแต่แรก นับว่ามีส่วนช่วยในการกำหนดนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมตั้งแต่ฉบับแรก และที่สำคัญคือ การควบคุมการใช้จ่ายภาครัฐและการ
ดำเนินนโยบายการเงินที่สอดคล้อง เพื่อมิให้เป็นแรงกดดันด้านเงินเฟ้อ นอกจากนี้

นี่ท่านยังเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินต่างๆ ให้เป็นที่เชื่อถือ และในสมัยที่ท่านเป็นผู้ว่าการฯ นี้ ท่านได้จัดตั้งโรงพิมพ์ธนบัตรขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย หลังจากที่ต้องจ้างต่างชาติมาเป็นเวลานาน นอกจากนี้ยังได้ทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก สามารถรักษาเสถียรภาพของเงินตราเป็นประโยชน์แก่การค้าการอุตสาหกรรมยิ่งนัก และได้ขยายงานธนาคารพาณิชย์เป็นอันมากทั่วราชอาณาจักร ภายในธนาคารเองก็มีการปรับปรุงระบบงานและอัตราเงินเดือน ขยายสวัสดิการ จนกระทั่งลาออกจากตำแหน่งผู้ว่าการธนาคารฯ ไม่เพียงเท่านั้น ท่านอาจารย์ปวยยังได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทโดยตรงกับสภาพัฒน์ฯ เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ในฐานะเป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ ชุดที่ ๓ และได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสาขาเศรษฐกิจการคลัง และกรรมการสาขาเศรษฐกิจการอุตสาหกรรมของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย ทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ การเงิน การธนาคาร และการคลังของประเทศ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยได้รับการฟื้นฟูขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และทำให้เศรษฐกิจไทยมีรากฐานที่ดี สำหรับการดำเนินการพัฒนาในเวลาต่อมา นอกจากนี้ท่านอาจารย์ปวยยังเป็นผู้ริเริ่มให้มีการควบคุมการก่อหนี้เงินกู้จากต่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้มีการวางหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการก่อกู้เงินกู้จากต่างประเทศอย่างรัดกุมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ นอกจากนี้ท่านอาจารย์ปวยยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาชนบทเพื่อเป็นการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างสมดุล ซึ่งได้กลายมาเป็นแนวคิดหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ถือได้ว่าท่านอาจารย์ปวยเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง

ทางด้านการศึกษา

ถือได้ว่าท่านอาจารย์ปวย ท่านเป็นพ่อพิมพ์ของชาติ เพราะท่านได้เริ่มต้น

ชีวิตการทำงานครั้งแรกด้วยการเป็นครูสอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ หลังจากนั้นท่านได้เข้ามาเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๕) ท่านได้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะถือว่า การศึกษาคือรากฐานรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ท่านอาจารย์ได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาและเศรษฐกิจนั้นเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และมีผลต่อกันอย่างสนิท คือถ้าการศึกษาของชาติดี แรงงานของชาติก็ดีตาม และจะช่วยเศรษฐกิจของชาติให้ดีขึ้นด้วย กลับกันถ้าการศึกษาของชาติเลว แรงงานก็เลวตาม และเศรษฐกิจของชาติก็ยิ่งเลว อีกประการหนึ่ง การพัฒนาการศึกษานี้ยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจได้ถึงสองนัย คือนอกจากจะช่วยให้เศรษฐกิจส่วนรวมก้าวหน้าขึ้นแล้ว ยังเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะกระจายทรัพย์สินและรายได้ให้ทั่วถึงกัน ทำให้เด็กทุกคนมีโอกาสหาความรู้ความเจริญได้เสมอกันยิ่งขึ้น” ท่านอาจารย์ป่วยเป็นนักวิชาการและนักการธนาคารที่มีชื่อเสียงที่สุดในขณะนั้นมีชื่อเสียงความรู้เท่านั้น แต่กิดดิศัพท์คุณงามความดี ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามารถในการปกครองบังคับบัญชา การวางตนเป็นแบบอย่างที่ดีของข้าราชการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชานุชนรุ่นหลัง และความเที่ยงธรรมของท่านเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป อาจารย์เสียชีวิตมาเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ด้วยเงินเดือน ๘,๐๐๐ บาท และรับเงินเดือนผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยครั้งอัตรา ๒๕,๐๐๐ บาท แทนที่จะรับ ๕๔,๐๐๐ บาท แต่ท่านต้องการทุ่มเทเวลาและสมองให้กับคณะฯ มากกว่าธนาคารฯ

เมื่อท่านอาจารย์ป่วยได้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ท่านได้ปรับปรุงงานด้านต่างๆ มากมาย ได้แก่ การสร้างอาจารย์ประจำ ปรับปรุงหลักสูตรชั้นปริญญาตรี จัดตั้งโครงการปริญญาโท (ศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ) และปรับปรุงปริญญาโท (ภาคค่ำ) ส่งเสริมการอ่านตำราและการก่อตั้งห้องสมุดของคณะ ปรับปรุงงานบริหารของคณะ กวดขันคุณภาพและการอบรมนักศึกษาและส่งเสริมบทบาทของอาจารย์ นอกจากนี้ยังได้ปรับปรุงหลักสูตรปริญญาตรีให้ได้มาตรฐานเป็น

หลักสูตรแรกของประเทศไทย โดยแยกเป็น ๔ สาขา คือ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ สถิติ เศรษฐศาสตร์ การเงินการธนาคาร และเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ เปิดหลักสูตรปริญญาตรีภาคค่ำขึ้นเป็นรุ่นแรกเพื่อสนับสนุนให้ผู้ที่ทำงานประกอบอาชีพในตอนกลางวันให้ได้มีโอกาสศึกษาในเวลาค่ำและวันหยุดสำคัญ และเปิดสอนปริญญาโท หลักสูตรนานาชาติรุ่นบุกเบิก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ พัฒนาการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ที่สำคัญคือการสร้างตึกใหม่ของคณะเพื่อขยายการเรียนการสอนที่มีมากขึ้นตามลำดับ

ท่านอาจารย์ป่วยได้ให้ความสำคัญต่อคุณธรรมของนักศึกษาเป็นอันดับหนึ่ง ท่านจึงเคร่งครัดมากในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ท่านเป็นผู้ออกคำสั่งว่า “ทุจริตในห้องสอบ มีโทษไล่ออกสถานเดียว” ระหว่างที่อาจารย์เป็นคณบดีนั้นอาจารย์ได้ลาพักงานสอนและไปเป็น Visiting Professor อยู่ในต่างประเทศ ๒ ครั้ง ครั้งแรกไปสอนที่มหาวิทยาลัยปรีนซ์ตัน สหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และครั้งที่ ๒ ลาไปสอนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕

ต่อมาท่านอาจารย์ป่วยได้มาดำรงตำแหน่งอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๓๐ มกราคม ๒๕๑๙ - ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙) ภารกิจสำคัญที่คณะบริหารของท่านอาจารย์ป่วยได้ดำเนินการ โดยสรุป มีดังนี้ การริเริ่มขยายมหาวิทยาลัยไปรังสิตริเริ่มปรับปรุงโครงสร้างทางวิชาการ การประสิทธิ์ประสาทความรู้ การวิจัย และการให้บริการสังคม

ท่านอาจารย์ป่วยได้สานต่อโครงการนักเรียนดีจากชนบท เพื่อขยายโอกาสและก่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษาได้ยกฐานะห้องสมุดให้เป็นสำนักหอสมุดจัดทำโครงการส่งเสริมการเขียนตำรา โครงการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการบัณฑิตอาสาสมัคร โครงการเสริมการศึกษา นอกจากนี้ ท่านอาจารย์ป่วยยังต้องใช้เวลาอดทนและเหน็ดเหนื่อยกับนักศึกษาในช่วงเหตุการณ์ทางการเมืองผันผวนอีกด้วย นับได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีหัวใจของความเป็นครูอย่างเต็มเปี่ยม เป็นนักการศึกษาและนักบริหารที่มีความคิดก้าวไกล ทำให้ช่วงหลังมหาวิทยาลัยฯ

เกิดการพัฒนาก้าวหน้าเป็นอย่างมากซึ่งเกิดจากการที่ท่านอาจารย์ป่วยได้วางรากฐานไว้เป็นอย่างดี

ทางด้านกรกอบกู้ประเทศให้พ้นภัยสงคราม

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านอาจารย์ป่วย ได้เข้าร่วมขบวนการเสรีไทยในประเทศอังกฤษ โดยอาสาเข้าทำงานในบริติช อาร์มี โพอีนีเยร์ส คอร์ท ทำงานติดต่อระหว่างไทยกับสัมพันธมิตร ไซร์หัทส์ว่า “เข้ม เย็นยิ่ง” ท่านอาจารย์ป่วยเข้าประเทศไทยโดยการกระโดดร่มลงที่ จ.ชัยนาท และถูกเจ้าหน้าที่จับกุมนำตัวส่งกรุงเทพฯ งานสำคัญครั้งนี้คือ การติดต่อส่งข่าวทางวิทยุให้ฝ่ายสัมพันธมิตร โดยได้ทำหน้าที่นั้นจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงได้รับอนุญาตให้กลับอังกฤษและได้รับการเลื่อนยศเป็นนายพันตรีแห่งกองทัพอังกฤษ ต่อมาเมื่อดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยก็ถูกปลดออกไปเนื่องจากไปขัดขวางผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจทางการเมืองในสมัยนั้น สิ่งที่อาจารย์ป่วยย้ำอยู่เสมอคือความเป็นธรรมในสังคม และเสรีภาพของประชาชน ที่ต้องการเห็นบ้านเมืองไทยเปลี่ยนแปลงโดยสันติ และยึดหลักธรรมคืออำนาจ มิใช่อำนาจคือธรรม ดังจะเห็นจากพฤติกรรมส่วนตัว และข้อเขียนในจดหมาย “นายเข้ม เย็นยิ่ง” และบันทึกประชารวมโดยสันติวิธี

จากข้อเขียนนี้เองทำให้ท่านอาจารย์ป่วยต้องไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ แต่ถึงกระนั้นเสียงข่มขู่เอาชีวิตก็ยังไม่ถึงอังกฤษ และต่อมาต้องเผชิญกับมรสุมทางการเมืองอีกครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ต้องระหกระเหินออกจากเมืองไทยไปพำนักที่ประเทศอังกฤษในที่สุด ตลอดจนถึงบั้นปลายของชีวิต

ท่านอาจารย์ป่วยเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนของคำว่า “คนเก่ง” เป็น “คนกล้า” ที่กล้ายืนหยัดเพื่อความถูกต้อง เป็นนักสู้เพื่อประชาธิปไตยผู้ยิ่งใหญ่ ผู้รณรงค์สันติประชารวม และผลักดันให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงได้สำเร็จโดยสันติวิธี ●

ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์

บุคคลที่ชื่อสัตย์พอที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นชื่อสัตย์ตามได้
ข้าราชการตัวอย่างที่กล้าคัดค้านและกล้ายืนหยัดเพื่อความถูกต้อง
ผู้ใหญ่ที่โอบอ้อมอารีแก่ผู้น้อยและผู้ยากไร้
นักวิชาการที่เป็นมิ่งขวัญของนักวิชาการทุกคน
นักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการให้สังคมเป็นธรรมมากขึ้น
ผู้เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยด้วยวิญญูญาณและการกระทำ
ผู้ใฝ่สันติที่สอนให้คนต่อสู้เพื่อเสรีภาพและสังคมที่เป็นธรรมด้วยสันติวิธี
คนไทยที่รักเมืองไทยและอุทิศตัวเพื่อรับใช้ชาติตลอดชั่วชีวิต
ผู้เสียสละที่ทำงานเพื่อส่วนรวมโดยไม่คิดถึงตนเอง
คนดีที่ทำความดีไว้มากจนเป็นที่ศรัทธาของทุกวงการ
มนุษย์ซึ่งปราศจาก โลภะ โมหะ และไม่เคยแสดงออกซึ่งโทสะ

หลักการจะเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้
ก็โดยบุคคลที่สามารถทำให้หลักการนั้น
บังเกิดผลแท้จริงได้

ปรีดี พนมยงค์

อันความสำนึกในหน้าที่นั้น
คงจะอยู่ตรงนี้เอง คือ หน้าที่ใคร
ใครต้องทำเป็นอย่างดีที่สุด

สัญญา ธรรมศักดิ์

อุดมการณ์นั้น มีค่าควรแก่การต่อสู้
แม้มองไม่เห็นชัยชนะ

ป๋วย อึ๊งภากรณ์

รายนามเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ 16 พฤศจิกายน 2546

1. ครอบครัวชัยสุธรรม
2. ครอบครัวทินกร ณ อยู่ธยา
3. บริษัทยูไนเต็ด ไวน์เนอร์ แอนด์ ดิสทิลเลอร์ จำกัด
4. บริษัทไทยนครพัฒนา จำกัด

วันจันทร์ที่ 17 พฤศจิกายน 2546

1. ศาสตราจารย์(พิเศษ) น.พ.อุทัย เจนพาศินย์ และครอบครัว
2. คุณอุทัย อรรถราภรณ์ และครอบครัว
3. สำนักงานอัยการสูงสุดและคณะกรรมการ ก.อ.
4. ฯพณฯ สุวัจน์ ลิปตพัลลภ

วันอังคารที่ 18 พฤศจิกายน 2546

1. คุณโกมล กัมมวีร์ และครอบครัว
2. เพื่อนเซนต์คาเบรียล
3. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. เพื่อนฮาวาย

วันพุธที่ 19 พฤศจิกายน 2546

1. กระทรวงยุติธรรม
2. ครอบครัวยุทธวงศ์
3. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. กองงานศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. ศูนย์บริการการกีฬา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. โรงเรียนอนุบาล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. กองกลางเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. กองคลัง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12. สำนักงานศิษย์เก่าสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

13. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
14. คณะกรรมการสเปเชียลโอลิมปิกแห่งประเทศไทย
15. กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
16. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
18. กองแผนงาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
19. กองกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
21. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
22. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
23. คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
24. คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
25. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
26. คณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2546

1. ๗พตฯ บริหาร ศิลปอาชา
2. ๗พตฯ สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ และเพื่อนธรรมศาสตร์ รุ่น 2516
3. วปรอ. 399
4. กรรมการอำนวยการโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ และโรงพยาบาลเฉลิมพระเกียรติ
5. สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. สมาคมธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
9. สภาข้าราชการและผู้บริหารสายข้าราชการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
11. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12. รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ ผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม และสมาคมเสริมศึกษาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. คณะกรรมการกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย (กก.มท.)
14. สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
15. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (TU-RAC)
16. ธนาคารออมสิน

วันศุกร์ที่ 21 พฤศจิกายน 2546

1. ครอบครัวยุทธธรรมานุวัฒน์
2. บมจ. เอเชียัน พร็อพเพอร์ตี้ ดีเวลลอปเม้นท์
3. คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์
4. วิทยาลัยนวัตกรรมการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. มูลนิธิโกมล คีมทอง

วันเสาร์ที่ 22 พฤศจิกายน 2546

1. คุณสุรินทร์ สุดเดือน และครอบครัว
2. ลูก ๆ พ.ต.ท. บุญยิ่ง จันทรอูไร
3. สมาคมรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4. สำนักงานจัดการทรัพย์สิน
5. สำนักงานคณะกรรมการอำนวยการสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. Toyota Motor Thailand Co., Ltd.
7. มูลนิธิโตโยต้า ประเทศไทย
8. สมาคมศิษย์เก่าเซนต์คาเบรียล

รายนามหรีดเคาระพศพ

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี และคุณหญิง
ชวน หลีกภัย

บรรหาร-คุณหญิงแจ่มใส ศิลปอาชา

ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี

วิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี

บัญญัติ บรรทัดฐาน

ศาสตราจารย์มารุต-คุณหญิงพันทิพา บุญนาค

มณู-ประภัสสร เลียวไพโรจน์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม

สมใจนึก เองตระกูล ประธานกรรมการธนาคารออมสิน

ศาสตราจารย์อรุณ-ศาสตราจารย์คุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี

พนัส-กัลยา สิมะเสถียร

พงษ์เทพ เทพกาญจนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

บุญชู ตรีทอง

สมชาย วงศ์สวัสดิ์ ปลัดกระทรวงยุติธรรม

เนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สุวัจน์-พล.ต.หญิง พูนภิรมย์ ลิปตพัลลภ

พล.ร.อ. ณรงค์-คุณหญิงพันทิพา ยุทธวงศ์

ดร.อรัญ-เรวัตี ธรรมโน

อนันต์ อนันตกุล

ม.ร.ว.ปรีดิยาธร-ประภาพรณ เทวกุล

สมศักดิ์ ปรีศนันทกุล

บรรณพจน์-บุษบา ดามาพงศ์

อภัย-จารุวรรณ จันทร์จุลกะ

นักศึกษា วปรอ. 399 และคู่สมรส

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุขุม-ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี เฉลยทรัพย์

พล.อ. ชีรเดช-คุณหญิงกรกช มีเพียร

ยงยุทธ ตติยะไพรัช เลขาธิการนายกรัฐมนตรี

สุรัชย์ ดนัยตั้งตระกูล สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดร้อยเอ็ด

ลัก กอแสงเรือง สมาชิกวุฒิสภา/นายกสภาทนายความ

ณัฐ อินทรปาน

เดชอุดม ไกรฤทธิ นายกสมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประชุม-วิจิตร รัตนเพียร
ดร.ประวิช รัตนเพียร
คุณหญิงจันทร์ สันตะบุตร
รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร
นาดล เสงเจริญ
โกมล กัมปรี และครอบครัว
กรพจน์-อัญชญา อัครวินวิจิตร
ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ สุตตะบุตร อุปนายกสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.วรเดช จันทรรคน เลขานุการคณะกรรมการอุดมศึกษา
นพดล อินนา รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
พล.ต.ท. พิเชิต-รองศาสตราจารย์ ดร.สุปรียา ควระเดชะคุปต์
ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย
อิทธิ ศิริลัทธยากร
สภาคอมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์
พรชัย นุชสุวรรณ กรรมการผู้ช่วยรัฐมนตรีฯ
จุลยุทธ หิรัญยะลิต รองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ส.ส.จณิสตา ลิวเฉลิมวงศ์
ณรงค์-ศุภิมาศ สุทธิสัมพันธ์ บริษัท เอ.เจ.เพลาสน์ จำกัด (มหาชน)
ส.ส.น.พ.ประจวบ-จากรุจน์ อึ้งภากรณ์
ธำรงค์ ประกอบบุญ รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ศาสตราจารย์คณะิ่ง ภาชัย ประธาน ก.อ.
มานิจ-พิมพ์ทอง สุขสมจิตร
กล้าณรงค์-พันทิพา จันทิก
กิตชัย วุฒิธรรม
ร้อยตรี วิจิตร อยู่สุภาพ
เรวัณ-อภิรักษ์ จำเริญ
สุนทร-อารยา อรุณานนท์ชัย
พงษ์ศักดิ์ พยัฒวิเชียร บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)
เดช บุลสุข บริษัท แมคไทย จำกัด
บุญชัย เบญจรงค์กุล
สนั่น-คุณหญิงณัฐิกา อังอุบลกุล
วงศ์ชนก-เกษมสันต์ วีระกุล

บมจ. ยูไนเต็ทคอนครูเคชั่น อินดัสตรี
 คณะกรรมการธนาคารออมสิน
 สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
 ก๊าซ-สุภาวดี ตติยภวี่
 รองศาสตราจารย์ ดร.มัญญ พาทิระ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกริก
 อติเทพ กัมปวีร์
 คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำกัด
 กิตติพงศ์-ดารณี เศวตกิติธรรม
 โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
 เผ่าทอง ทองเจือ
 ชัยยันต์ เจริญโชคทวี
 คณะกรรมการสเปเชียลโอลิมปิกแห่งประเทศไทย
 ชมรม ตมธก. สัมพันธ์
 รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด-ฉัตรแก้ว เลิศไพฑูริย์
 คณะกรรมการกีฬามหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทย
 ประพันธ์ นัยโกวิท และภริยา รองอัยการสูงสุด
 พ.อ. ไตรรัตน์-จมาพรรณ รังคะรัตน์
 ซาลี มงคลรัตน์ และภรรยา
 งานอาคารสถานที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สำนักงานจัดการทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สมาจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 กองกลาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ครอบครัวยุทธธรรมมานูวัตน์
 งานสารบรรณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 โรงเรียนอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์
 คณะกรรมการอำนวยการกิจการสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ครอบครัวยุติมาจิตติ
 ชมรมธรรมศาสตร์ รุ่น 2515
 ผู้บริหารสายข้าราชการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 สำนักงานตรวจสอบภายใน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สวนดุสิตโพล

โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สภาข้าราชการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

R.X.Group

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

งานประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เพื่อนเซนต์คาเบรียล ห้อง 3 D

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพงษ์ โสธนะเสถียร คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองบริการการศึกษา

กองคลัง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองแผนงาน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิมล หิรัญรักษ์ ประธานกรรมการ สอสมธ.

คณะบดีทันตแพทยศาสตร์

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม

คณะทันตแพทยศาสตร์

คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์กลางณ์-ศักดิ์กา เสถียรไทย

โครงการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์ศึกษาเอเปค มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศิษย์เก่าสัมพันธ์ธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ASIAN PROPERTY DEVELOPMENT PLC.
 ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ด้วยความอาลัยยิ่ง ครอบครัววรนคราภรณ์
 โรงพยาบาลทรวงอก
 คณิต-วินัส พีชฉนิษฐ์
 นฤมล เจนวนรานนท์
 วารุณี พลบูรณ์
 สุเทพ กัมปรี
 SIRINDHORN INTERNATIONAL INSTITUTE OF TECHNOLOGY
 TOUCHES LIMITED
 พล.ต.ต. อองอาจ-दारणी สุวรรณสิงห์
 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
 คณะศิลปกรรมศาสตร์
 สถาบันภาษาและวัฒนธรรม (ซีซีซี)
 สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
 ธนาคารออมสิน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิโรจน์-โรจนา ผลพันธิน
 สมาคมรัฐศาสตร์ ธรรมศาสตร์
 อาจารย์ชัชศรีญา เต็งพงศธร
 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง
 นที-วรารัตน์ สุขุตมตันติ
 นิธร-สุภาวดี ตติยกวี
 มนตรี-จิรพร รุจิโรโฆไท
 สง่า-เรวดี พิชญ์ภูรุ
 สุเจตน์-สิริรัตน์ เสกสรรค์
 พล.อ.อ. ระเด่น-น.อ.หญิง ปานจิตต์ ฟังพักตร์
 รัชชี ธารารมย์ ผู้จัดการ สอมธ.
 วิชัย-นลินรัตน์ พูลวรลักษณ์
 เพื่อนธรรมศาสตร์ รุ่น 2516
 ปารเมศร์ รัชไชยบุญ
 คณะกรรมการอำนวยการโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

นักศึกษาปริญญาโท สาขาบริหารเทคโนโลยี รุ่น ๑ นวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสกสรร ศรีชวาลา

ฉัตรชัย วีระเมธีกุล

ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

คณะกรรมการจัดการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยโลก

ณรงค์-พูลศรี ปัทมะเสวี

ประธานเซนต์คาเบรียล รุ่น SG 07 คุณมิ่ง ตรีรัตนธรรม

กังวาน ยอดวิเศษศักดิ์

บุญมา ศาลิคุปต์ และครอบครัว

ดร.อุรยา-ดร.สุทัศน์ วิสกุล

ศิรัชย์-วราวัลภ์ สายะศิลป์

ฝ่ายตรวจสอบสายใน ธนาคารออมสิน

ภก.อรรถเพ-ภญ.อีมเอม มโนเมย์วิบูลย์

วรเทพ ศรีชวาลา

สุรินทร์-จารุ สุดเดือน และครอบครัว

สมพงษ์ กันบุญ ผู้อำนวยการกองงาน ศูนย์วิจัย

ลูก ๆ คุณบุญยิ่ง จันทร์อุไร

วันดา-สัมพันธ์ พันธุ์แก้ว

สมชาย วิริยะยุทธกร

ครอบครัวฟัวพงศกร

ม.ร.ว.พงษ์สวัสดิ์-ดร.ทรงสมร สวัสดิวัตน์

เพชร ยุติธรรมดำรง อธิบดีกรมอัยการฝ่าย ก.อ.

ดร. น.พ.ประยงค์ เต็มชวาลา

ศรีอัมพร ศาลิคุปต์ หัวหน้าคณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 2

รองศาสตราจารย์ ดร.กำชัย-ธารทิพย์ จงจักรพันธ์

สถาพร-นารี กวิตานนท์

ไพศาล-จรินทร์ พิพัฒน์กุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพรรษ์ บุญยเกียรติ

ปรีชา-พรทิพา เจริญลีนา

พล.อ. อาชวินทร์-เกวลิณ เศวตเศรณี

สุวิชา-พนารัตน์ นະลิตา

สุภัทร เอกกุล

ภาณุพงศ์ นิธิประภา

รองศาสตราจารย์นิพัทธ์-นวลเพ็ญ จิตรประสงค์

สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มนัส คำภักดี รองอธิบดีกรมศุลกากร

บจ. อาร์ มาสเตอร์รองซิลเต็มส์

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธีรวัฒน์ ธัญลักษณ์ภาคย์

รองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์

มานิต กุลติลกลัมพันธ์

ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณราย-จรรมนง แสงวิเชียร

คณะกรรมการบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2545

สถาบันศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (และทุกกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ชมรมธนาคารสาขา

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สมพงษ์-ภคินี สุวรรณักคิตี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชุมนุมเชียร์และแปรอักษร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประภัสร์ จงสงวน ผู้ว่าการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย

ครอบครัวสุธรรมชัย

อานุภาพ ธีรนิศรานนท์

ธรรมศาสตร์ รุ่น 2516

มูลนิธินิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์ศึกษาการระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุภาพ คลีชงาย ส.ส.พรรคชาติพัฒนา

สมาคมศิษย์เก่าเซนต์คาเบรียล

อุทิศ ธรรมมาทิน รองปลัดกระทรวงการคลัง

ไพโรจน์-พัชรินทร์ สุขสัมฤทธิ์ เลขาธิการสำนักงานประกันสังคม

สำนักงานด้านการศึกษา สำนักงานประมาณ

ดร.สำราญ-ศิริพา ภูอนันตวนนท์

บริษัทสถาปนิกหนึ่งร้อยสิบ จำกัด

เซนต์คาเบรียล 2513/18

พล.ต.ท. อชิรวินัย-ผู้ช่วยศาสตราจารย์กัลยา สุวรรณนาศ์

พิพัฒน์ ปรีดาวิภาต นายกสมาคมเสริมศึกษาสัมพันธ์ธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.พ.ดิลก ภิชโยทัย หัวหน้าสาขาอายุรศาสตร์ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ฯ

อับษร-ศุภโชค เรืองวรรณ

ศาสตราจารย์ ดร.ไมทิต เอกจริยกร

ชนะ-สมจิตต์ รุ่งแสง

เชาว์ อรรถมานะ รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ และภริยา

สมพงษ์ วนภา

รองศาสตราจารย์ประเสริฐ คัลย์วีวรรณ รองอธิการบดีฝ่ายกีฬาและกิจกรรมพิเศษ

ศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์-ผู้ช่วยศาสตราจารย์จาร์พร ไวยนันท์

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์คลินิก-วารินทร์ ตันท์ศุภศิริ

ดร.วิชัย-ศาสตราจารย์ยุพา วงศ์ไชย

โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการปริญญาเอกสหวิทยาการ

สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อัครพล วนะภูติ รองปลัดกระทรวงแรงงาน

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาเศรษฐศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

NEC CORPORATION (THAILAND) LTD.

ซวรัตน์-ทัศนีย์ ชาญวิรุณ

พล.อ. มนตรี-เดือนตา สุภาพร

ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก-พ.ญ.สุพัตรา ลาวณิชย์ศิริ

คณะภราดาและครูโรงเรียนเซนต์คาเบรียล

อัครวิทย์-หญิงฤดี ชันธ์แก้ว

บุญเลิศ-นวลักษณ์ เกียรติศิริธारा

พล.ต.ท. มงคล-ชุดิพร กมลบุตร

ชาญกิจ ไตรรัตนานนท์ นายกองัดการนักศึกษา มธ.

วรรณวิไล พรหมลักขโณ ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผน กทม.
 วิจารณ์ ภูสิทธิ์รัตน์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการธนาคารออมสิน
 พล.อ.ต. ประเทศ-รองศาสตราจารย์สุนีย์ สินธุเดชะ
 สุพีชา สาทร ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการ บมจ. ทิพยประกันภัย
 จิตติกร-มรกต ลินุตพงษ์
 สมาคมนักศึกษาเก่าพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ชรินทร์-ศิริพันธ์ วงศ์กุลกลิง
 โรงพยาบาลแพทย์ปัญญา
 บมจ. ธนาคารทหารไทย สาขาย่อย มธ.ท่าพระจันทร์
 ประชา เทตระกุล
 รองศาสตราจารย์ภิญโญ-รองศาสตราจารย์คุณหญิงวงจันทร์ ศึกษาศาสตร์
 สนิท-มณฑา วรปัญญา
 ครอบครั้ววงวานิช
 โครงการปริญญาเอกร่วมสาขาบริหารธุรกิจ (JDBA)
 กนกศักดิ์-จันทมาศ ปิ่นแสง
 ณรงค์-อุษา-ดร.ณัฐกฤษฏ์ ทิวไผ่งาม
 ไกวิทย์-ลลิตา ไปษยานนท์
 มานิต-อ้อยทิพย์ ปางมณี
 ภวตล-ชนสนีย์ เกลียวอรรคเดช
 สถาบันประมวลข้อมูลเพื่อการศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ดร.สุชาติ-ดร.กิตติมา สังข์เกษม
 พลเอก ชูชาติ สุขสงวน เจ้ากรมพระธรรมนูญ
 บริษัท คาตุแลค (ประเทศไทย) จำกัด
 ชมรมสหมิตร UB
 พล.ต. จารึก-อรพินท์ อารีราชการ์ณย์
 พล.อ. เลิศรัตน์-มยุรพันธ์ รัตนวานิช
 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
 รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์-มนทิรา สามโกเศศ
 พิริยะ ไกรฤกษ์
 มูลนิธิโกมล คีมทอง
 คณะกรรมการโอลิมปิกแห่งประเทศไทย
 ชัช-ธิดา ชลวร เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
 พิเชียร อำนาจวรประเสริฐ รายการทิศทางเศรษฐกิจ สทท.11

อธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พล.ต.ต. ยุทธนา ไทยภักดี รอง ผบช.ภ.7

กองงานศูนย์รังสิต

โครงการปริญญาโททางการตลาดภาษาอังกฤษ (MIM) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.รอม-ดร.กุลภัทรา หิรัญพฤกษ์

พล.ปรีชา-รองศาสตราจารย์เพ็ญพิมล เปรมสวัสดิ์

ดร.วิโรจน์ อิมพิทักษ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พรเทพ-มีมี พรประภา บริษัท สยามกลการ จำกัด

น.พ.มนัส-วรรณณา นายวิจิตรศิลป์

อัฐวิชัย วิจิตรานนท์

ดร.ภัททียา ยิมเรวัต

ครอบครัว นฤหล้า

กรรมการผู้จัดการ บริษัท โอทิสเอเลเวเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

ชัชวาล-ขวัญใจ เจียรนวนนท์

น.พ.สมทรง รักเผ่า อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

EPA 12 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

EPA 13 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นคร ศิลปอาชา อธิบดีกรมการจัดหางาน

พ.ต.อ. วิชาญ-กรกมล บริรักษ์กุล

โชติศักดิ์ อาสภวิริยะ

โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพายัพ

อาจารย์กนกวรรณ ฉันทนะมงคล รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดร.สถิต ลิ้มพงศ์พันธุ์ อธิบดีกรมสรรพสามิต

ศาสตราจารย์ศุภชัย-กัลยาณี พิศิษฐวานิช

โครงการ IMBA มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดร.จำนง-ดร.เยาวดี วิบูลย์ศรี

รองศาสตราจารย์มาตี วีรกิจพานิช และครอบครัว

บริษัท ดอยซ์เฟรท โลจิสติกส์ (ไทย) จำกัด

พล.ร.อ. จุติ-อภาพรรณ เฉลิมเตียรณ

น.พ.ภูริปกรณ์-พ.ญ.บุษบา ภักดีรัตน์

ศาสตราจารย์ ดร.พิสุทธ์ ชลากรกุล บริษัท ไทยฟูจิ ซีร็อกซ์ จำกัด
 ฝ่ายกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ศาสตราจารย์ของพระเยซูคริสต์แห่งสิทธิชนยุคสุดท้าย
 พลตำรวจเอก เภา สารสิน
 มร.เวียอวิจิ ซาซากิ บริษัท โตโยต้ามีเตอร์ประเทศไทย จำกัด
 มูลนิธิ โตโยต้า ประเทศไทย
 คณะพณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ขวัญชัย-สุดาศิริ วศวงค์
 BANGKOK UNIVERSIADE 2007
 ประภาส อติสยเทพกุล
 พิพัฒ พะเนียงเวทย์
 บมจ.ธนาคารไทยพาณิชย์ (ธนบดีธนกิจ)
 บุญยสิทธิ์ โชควัฒนา
 ปรีชา เศรษฐฤทธิ์ วปรอ. 399
 พรพรรณ พรประภา
 พล.อ. จิระศักดิ์-ประคอง วัฒนวงค์
 พหล-นงลักษณ์ จินดากุล
 มานิตย์ สุภาพร รองปลัดกระทรวงยุติธรรม
 ชาศรีย์-ติรชูลี ผู้บริหารฝ่ายบริหารการขายทางสาขา
 ศิริกุล-ศิริลักษณ์ ธนสารศิลป์
 ดร.จ่านง-ดร.เยาวดี วิบูลย์ศรี
 เซนต์คาเบรียล 3 A
 โชนธรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 สงคราม-พัชราพร ชิวประวัติดำรงค์
 กัญญาสินี (ภาวณี) บุรวัชระไชย เพื่อนเศรษฐศาสตร์ มธ.16
 กิตติ-กฤติยา พงษ์ศักดิ์
 ไกรสร จันศิริ
 ชาญ อัครโชค วปรอ. 399
 พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย
 กลุ่ม มธก. เศรษฐสร้างสรรค์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ตวานนท์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภิญญา ทองดี ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 สมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกาในพระบรมราชูปถัมภ์

รายนามผู้ร่วมบริจาคเงินเพื่อการกุศล

1. คุณวิชัย ทิรัญวงศ์
2. คุณสุภชัย วีระภุชงค์ และครอบครัว
3. คุณอรนิตย์ ปุตราเสเรณี (อัยการ)
4. คุณธวัชชัย-สุจิตรา พัวประเสริฐ (ภาษา)
5. คุณศรีอัมพร ศาลิกุบัติ (ภาษา)
6. คุณบุญมา ศาลิกุบัติ
7. โป และ ป็อบ
8. คุณสมนึก พิมลเสถียร
9. คุณบุญธรรม และ อาจารย์ชั้นฤทัย พรภักทรกุล
10. คุณบุญเสริม อังภากรณ์
11. นายแพทย์วีระ อิงคภาสกร
12. คุณสุรัชย์ ดนัยตั้งตระกูล
13. คุณเกษมสันต์ วีระกุล บริษัทยูไนเต็ด ไวน์เนอรี่
14. คุณกานต์ คฤหเดช และครอบครัว
15. คุณสุชาติ-คุณวรรณประภา หวังวงศ์วัฒนา (ภาษา)
16. คุณวันเพ็ญ-สุธารัตน์ เทพหัสติน ณ อยุธยา
17. รองศาสตราจารย์ ดร.อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม สาขาเศรษฐศาสตร์ มสธ.
18. คุณสมพงษ์ กันบุญ ผู้อำนวยการกองงานศูนย์รังสิต
19. คุณช้าง (เกาหลี)
20. รองศาสตราจารย์ ดร.ประมวญ เทพชัยศรี คณะสหเวชศาสตร์
21. อาจารย์พีระพงษ์ รัตนกฤษฎาธาร สถาบัน SMEs
22. คุณทรงเกียรติ พิสิทธิ์กุล ประธานในเครือพิสิทธิ์กรุ๊ป
23. คุณประพันธ์ นัยโกวิท รองอัยการสูงสุด
24. รองศาสตราจารย์วิจิตรา วิเชียรชม
25. คุณรังสิมันต์ (ไก่) การบินไทยประจำเกาหลี
26. คุณชัยยันต์ เจริญโชคทวี
27. คุณแมนัส วงศ์ภักดี และครอบครัว
28. คุณสมพงษ์ ตั้งปนิธานดี บริษัท Rx
29. คุณสิทธิชัย-บุษรา อังภากรณ์
30. คุณนที-วรารัตน์ สุขตมตันติ MOT # 1 TU

31. คุณแสงสรรค์ ศรีชวาลาและครอบครัว
32. รองศาสตราจารย์นรนิติ เศรษฐบุตร
33. เกาส์กรปราโมทย์ ตันวัฒนะ
34. คุณฉวี-สุขุม คุณภกรธรรม คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
35. ดร.คุงักซ คุงชลาศัย
36. ดร.ประยงค์ เนตยารักษ์ และภรรยา
37. อัยการชาติรี สุวรรณิน
38. ภก.อรรณพ-ภญ.อิมएम มโนชัยวิบูลย์
39. คุณชาญชัย อุดมลาภธรรม
40. คุณณรงค์-สุลิมาศ สุทธิสัมพันธ์
41. คุณสัมพันธ์ โครงการ MBE
42. คุณธีรวัฒน์ ธีญลักษณ์ภาคย์
43. สำนักงานอัยการสูงสุด
44. คุณแรวัตร์ ฉ่ำเฉลิม อัยการสูงสุด
45. คุณคัมภีร์ แก้วเจริญ รองอัยการสูงสุด
46. ดร.ปรภากร อาภาศิลป์
47. รองศาสตราจารย์ศุภกิจ ศรีกาญจนา
48. ดร.ธำรงค์ บุญประกอบ
49. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันชัย และภรรยา
50. ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ และภรรยา
51. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรวรรณ ศุภจรรยา
52. รองศาสตราจารย์จินตนา เขียวศิริ
53. คุณชัยวัฒน์ พสกภักดี
54. คุณวัลย์รัตนา เสรีอรุโณ
55. ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
56. คุณสุเทพ กัมมبير์
57. คุณชาติ-ประไพพิศ มงคลรัตน์
58. คุณณัฐพร ศรีบรรทม
59. บริหารเทคโนโลยี MOT 1 วิทยาลัยนวัตกรรม
60. คุณดุสิต ซอปัตติพร
61. ครอบครัวคุณแม่เหมียวฮุย คุณบุญกิจ เวียกุลพัฒนากิจ คุณสุมาลี จรัสรุ่งโรจน์
คุณอรวรรณ เทพอารักษ์ คุณบังอร เขียนกุลพัฒนากิจ
และคุณสุภัทรา เขียนกุลพัฒนากิจ (ตาย)

62. คุณอนุวัฒน์ มลายอริศุณย์
63. คุณวิเชียร ศิริเวชวรารุช ผู้จัดการฝ่ายอาวุโสฝ่ายพัฒนาสินค้า 4 ธนาคารนครหลวงไทย
64. ศาสตราจารย์พนัส ลิ้มเสถียร
65. คุณรัตนา เพ็ชรวิจิตร
66. คุณสุชาติ ผลภิกภ (บริษัทเจริญจักรยาน)
67. คุณณรงค์ รัตน์ศิรินทรุช
68. พลเอก อาชวินทร์ เศวตเศรณี
69. ดร.กุลทล ศรีเสริมโภค
70. คุณเมกา วรมณีรัตน์
71. บุคลากรห้องสมุด
72. คุณวนิดา จันทนัทศน์
73. คุณประไพพรรณ จารุทวี
74. คุณนवलฉวี สุธรรมวงศ์
75. รองศาสตราจารย์ณรงค์ ไฉหาญ
76. ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
77. คุณสุจิตรา อุตมวาทีน
78. คุณสง่า พิษนังกูร
79. คุณสุจิตร์ เมฆารักษ์ภิญโญ (ค้) บริษัท Clariant Chemicals Ltd.
80. คุณดวงฤดี อร่ามเจริญ MOT 1
81. คุณพรทิพย์ สุจริยาภินันท์
82. คุณอดิเทพ สัจจคัมภีร์
83. ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร
84. คุณเชาว์-สร้อยตระกูล อรรถมานะ
85. คุณเสริมศักดิ์-ระเบียบรัตน์ พงษ์พานิช
86. คุณเดชอุดม ไกรฤทธิ์
87. คุณสมบูรณ์-กนกภรณ์ คำชัยมมงคล
88. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม
89. ดร.นนทวิทย์ อารีชน
90. รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ศิริคุณโชติ
91. คุณสำคัญ วิจารณ์ถาวร
92. อาจารย์ศรีสมรัก อินทุจันทร์ยง
93. ดร.พงษ์เทพ วรกิจโกศาทร
94. ดร.ประวิช-พัชรภรณ์ รัตน์เพียร

95. ส.ส.อิทธิ ศิริลักษณ์ยากร
96. คุณสมชาย-สุมาลี กรสุวรรณสมบัติ
97. คุณปานเลขา ชนะรัตน์
98. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
99. คุณศุภลักษณ์ ตันหาภิชาติ
100. คุณยุวดี ชัยสกุล
101. ดร.ประณีต ภูมิถาวร
102. คุณอัจฉรา จินดารัตน์
103. คุณทวีศักดิ์ กำปั้นทอง
104. คุณอาภัสสร จิวาลักษณ์
105. คุณบุญฤทธิ์ เสาวพฤกษ์
106. รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ประทีป พันธุมานิช
107. คุณวิรัตน์ ภูลีรัตน์
108. บริษัทมาสด้าแสงชัย จำกัด
109. อู๋ (น้องไต)
110. รองศาสตราจารย์สุนีย์ สิ้นธุเดชะ
111. ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม
112. คุณกระถิน บริษัท 5 พระเจดีย์โฮสเทล
113. คุณพรชัย นุชสุวรรณ
114. หลาน ๆ สกุลนិងกร
115. คุณกอบกิจ ว่องเวศน์
116. คุณวันชัย-วิไลวรรณ เตียศิริ (ไทยธนาคาร)
117. คุณไพศาล-รัตนา อัครพิพัฒน์กุล และครอบครัว
118. คุณสุพร เพ็ญจันทร์
119. คุณชวนา ลามประเสริฐ
120. พันเอก อุทัย-สมหมาย ทินกร ณ อยุธยา
121. คุณปรีชา (อ้อต) อิงคภากร
122. คุณสุปัญญา-วารุณี (กิ่งภากรณ์) บุญนันทกุล
123. คุณดิเรก ทินกร
124. คุณปรีชา-ปราณี ชิมะโชติ
125. คุณสงวน ศากยวงค์
126. คุณปราณี-สมสนธิ์ อุทังกร
127. คุณอำภา ศิริพันธ์

128. พ.ญ.กิติมา ยุทธวงษ์
129. คุณระเบียบ ยุทธวงษ์
130. คุณกอบแก้ว สัมมานนท์
131. คุณศรีกุล เต็งอำนวยการ
132. คุณสิงห์-วนิดา พันธุ์จันทร์อุไร
133. พ.ญ.ณภัทร กรวิชัย
134. คุณวิริยา พงษ์พิพัฒน์
135. คุณกุลชล-พรรณภา
136. คุณวาทิช-ริน จันทร์อุไร
137. คุณหนู่ย-คุณอ้อย
138. คุณเฉลิม จันทร์อุไร
139. ดร.อุรยา-ดร.สุทัศน์ วิสกุล
140. คุณบุญส่ง อึ้งภากรณ์
141. คุณสำราญ-ปราโมทย์-ธวัช สุธาโรจน์
142. คุณเล็ก-คุณแขก
143. คุณวิชัย บัตรสมบุญณ์ และครอบครัว
144. ศาสตราจารย์ น.พ.อุทัย เจนพาณิชย์
145. คุณอุทัย-กนกพร อรรถการณ
146. คุณทวิน-เพ็ญจันทร์ สุนทรจารย์
147. พี่ล้นหนา-วงเดือน รินใจชน
148. คุณขวัญชัย เลียงสิริสุข
149. คุณพิศาล-แมว ทินกร ณ อยุธยา
150. คุณสมร บัณฑิตน์
151. คุณสิทธิรัฐ และสร้อยสิน แจ่มเลิศ
152. คุณต่อย-ม.ร.ว.มณีฉาย แสงสุวรรณ
153. กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
154. ดร.ธนศ-สีชมพู นรมุณีพิภย์
155. ศาสตราจารย์เกศรา ณ บางช้าง
156. อาจารย์ทันตแพทย์ยศนันท์-ทัศนียา จันทร์เวคิน
157. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์วิจิตร-ทันตแพทย์หญิงสุนิรัตน์ วรรณท์
158. ดร.ยุพิน ส่งไพศาล
159. คณะทันตแพทยศาสตร์
160. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ดำริห์อนันต์ และครอบครัว

161. รองศาสตราจารย์มะลิวัลย์ ยุติธรรม
162. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
163. ภาควิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์
164. น.พ.โรจน์รุ่ง-สุพิศ สุวรรณสุทธิ
165. คุณวรวีทย์ ชัยลิมปมนตรี (ออมสิน)
166. คุณสังจา-วรรณมา ทัพพันธุ์
167. คุณพรทิพา กรภิญโญภาพ (คณะวิศวกรรมศาสตร์)
168. ดร.สมศักดิ์ แต่มบุญเลิศชัย
169. คุณศรีวรรณ ศรีสวัสดิ์ (เศรษฐศาสตร์)
170. คุณสุพล สุขศรีมังมี
171. คุณประภิต อภิสารธนรักษ์
172. พ.ต.อ. วิชาญ บริรักษ์กุล (ชนะเลิศสงคราม)
173. น.พ.ประกอบ-จารุพันธ์ อึ้งภากรณ์
174. อาจารย์ธัญญา เศรษฐา
175. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช
176. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
177. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ วงษ์อาสา, อาจารย์ตรุณีย์ บัวบุญ,
อาจารย์ปิยะพร กองเงิน และ อาจารย์จิราพร สงวนกลิ่น (คณะพยาบาลศาสตร์)
178. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย-วรรณิ วิริยะยุทธกร
179. ดร.โดม สิทธิเวทย์
180. คุณจิตรา ศรีทัศน์ย์
181. คุณเยาวลักษณ์ เขียวขวัญแก้ว (มธ.16)
182. คุณกัญญาณี บุญสาคร (ต้อย) (มธ.16)
183. คุณเกรียงศักดิ์ วัฒนวงกูร
184. ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ลาวัณย์ศิริ
185. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
186. บุคลากรกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
187. คุณกฤษณา ปทีปโชติวงศ์
188. คุณนภาพร อัจฉราฤทธิ์
189. คุณพงษ์เทพ-พินดา เทพกาญจนา
190. รองศาสตราจารย์ ดร.สมนึก สุขพงษ์ไทย
191. ดร.เพลินพิศ สัตย์สงวน
192. ดร.สมบูรณ์ ศิริประชัย

193. รองศาสตราจารย์ชูศรี มณีเพ็ญภักษ์
194. ดร.สมนึก-เยาวเรศ ทับพันธุ์
195. อาจารย์วิไลวรรณ วรรณนิธิกุล
196. ดร.โคริน-ชัยนันท์
197. คุณมานิจ สุขสมจิตร
198. คณะรัฐศาสตร์
199. อาจารย์ณฤดี (สุนทรสิงห์) ถาวรบุตร
200. คุณสมศรี กิรติวุฒิกุล
201. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชุนทจินดา
202. ศาสตราจารย์ ดร.วิฑูรย์-ผู้ช่วยศาสตราจารย์จารุพร ไวยนันท์
203. ศาสตราจารย์มารุต-คุณหญิงพันทิพา บุนนาค
204. อาจารย์ลิตานันท์ ชาตรูปะระชีวิน
205. อาจารย์มนเทียร ลติมานนท์, อาจารย์ธีรวุฒิ ศรีพินิจ, อาจารย์เกรียงไกร เตชกานนท์
206. ศาสตราจารย์เสนาะ-มัลลิกา ดีเยาว์
207. คุณชูศักดิ์ คุณอมรเลิศ
208. คุณคำพันธ์ ศิลปชัย
209. คุณเสรี เวชโซ
210. คุณกิตติพงษ์ จินตวรลักษณ์
211. รองศาสตราจารย์ชอบ เข้มกัลด และครอบครัว
212. คุณวัชร บุญชูเศรษฐ์
213. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดาวัลย์ เพ็ญสุภา
214. คุณชินวัตร รัชตโชติวรกุล
215. รองศาสตราจารย์กฤตยา ตติรังสรรค์สุข
216. อาจารย์นิธินันท์ วิศเวศวร
217. อาจารย์นิรมล สุธรรมกิจ
218. รองศาสตราจารย์อรนุช เลิศจรรยาภักษ์
219. คุณพิพัฒน์ ปรีดาวิภาค
220. คุณเนิพนธ์-โสภิตา อภิชนวิทย์
221. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมภ์
222. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.தியู ศรีนรมวัฒน์
223. คุณนันทิรา ตูลาคุปต์ (กองการเจ้าหน้าที่)
224. คุณกนกศักดิ์ ปิ่นแสง
225. คุณสินชัย-พัชรี (ร้านน้ำตึกเศรษฐศาสตร์)

226. อาจารย์ ดร.เอื้อมพร ตสาธิตา
227. อาจารย์ประไพพิศ มุฑิตาเจริญ
228. คุณอัศวินวิทย์-หญิงฤดี ชันธแก้ว
229. คุณสมพร-สุกัญญา กรุดเงิน
230. คุณพูนพัฒน์ ลีสสมบัติไพบูลย์ (เศรษฐศาสตร์ มธ.34)
231. ดร.สิริลักษณ์ คอมนันต์
232. คุณเมณฑุ พุดทอง
233. รองศาสตราจารย์ยุพา คลังสุวรรณ
234. คุณบุญช่วย ทิมประเสริฐ
235. คุณสมพร จันทร์เจริญสิน
236. สำนักงานศิษย์เก่าสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
237. อาจารย์วิไลวรรณ ศรีอาริยะเมตตา
238. อาจารย์เรไร ตั้งสาโรช
239. คุณฉัตรชัย วีระเมธิกุล
240. รองศาสตราจารย์ลิลี โกศัยยานนท์
241. คณะกรรมการสเปเชียลโอลิมปิกแห่งประเทศไทย
242. คุณภาวณี ลิ้มโรจน์
243. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกวิท ชานูวิทยาพงศ์
244. คุณอุไรวรรณชาติทอง
245. อาจารย์ปรีชาติ วลัยเสถียร
246. คุณผล ทิมประเสริฐ
247. ศูนย์บริการการกีฬา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
248. คุณสมชัย โชติมาโนช
249. ดร.อารยะ ปรีชาเมตตา
250. พลเรือเอก ณรงค์-คุณหญิงพันทิพา ยุทธวงศ์
251. คุณแอนันต์ อนันตกุล
252. คุณปัญญา ศิริพรพิทักษ์
253. คุณศุภโชค-อัปสร เรืองวรรณ
254. คุณขวัญชัย เลหาวิรภาพ
255. คุณสุรชัย ทิพย์ทิพากร
256. คุณหรรษา วงศ์ธรรมกุล
257. คุณประเสริฐ วัตวาเศรษฐ์
258. คุณสมมา-สุกัญญา นทีรียไทวะ

259. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
260. อาจารย์ น.พ.มงคล ตั้งเเก็ก
261. คุณมนตรี-ศิริณี เจนวนิชย์การ
262. อาจารย์ ดร.กำพล-ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มรรยาท รุจิวิทย์
263. น.พ.มานัส-พ.ต. วชิรินทร์ รัตนมาศ
264. ครูเด็ก 3 มูลนิธิสถานที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท
265. อาจารย์ธัญญารัตน์ ปานะกุล, อาจารย์บัญญัติเจริณสุข, อาจารย์สมทรง เพ็งสุวรรณ
266. อาจารย์กรณิการ์ สว่างวารีสกุล, อาจารย์วชิรินทร์ รัตนมาศ, อาจารย์อภาพันธ์
267. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินนา
268. พล.ต.ต. องอาจ-ดารณี สุวรรณสิงห์
269. คุณอาภรณ์ ศาสตร์สุภาพ
270. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
271. คุณณัฐวิทย์ ไหมจ้อย
272. คุณถนอมรัตน์ อังคทาภิมนตรี
273. เงินสวัสดิการคณะเศรษฐศาสตร์
274. คุณรังสรรค์-ปราณี ธนะพรพันธุ์
275. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุขุม อัดวาอุฒิชัย
276. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
277. ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์
278. กระทรวงยุติธรรม
279. รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ บุญญภิญโญ
280. คณาจารย์โครงการปริญญาโทสาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม
281. รองศาสตราจารย์ระพีพรรณ คำหอม
282. คุณภูมิธรรม-ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิญญา เวชยชัย
283. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิพลวรรณ สุวรรณโณง
284. รองศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์
285. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
286. อาจารย์อัญมณี บุรگانนท์
287. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
288. โรงเรียนอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
289. รองศาสตราจารย์นิพัทธ์ จิตรประสงค์
290. คุณหย่อม ครุสาตะ
291. ข้าราชการและลูกจ้างกองคลัง

292. Napatsawan
293. พลเอกชูชาติ สุขสงวน
294. คุณธัญญาลักษณ์ วีระสมบัติ
295. กองแผนงาน
296. อาจารย์ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์
297. คุณวันพร จาดเจริญ
298. คุณศิริรัตน์ สุตาวงศ์
299. คุณประกอบกิจ บุญลิตธิ
300. งานแพทย์และอนามัย
301. น.พ.มงคล เขมฤฎากุล
302. อาจารย์สุวรรณี วัธนจิตต์
303. ศาสตราจารย์ไชยยศ-ชลัยพร เหมะรัชตะ
304. คุณณรงค์-อุษา-ดร.ณทัฬห-ดร.ณัฐกฤษฏ์ ทิวไผ่งาม
305. คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร
306. คุณยุวพร-ธีรพันธุ์ วิชาวิกุล
307. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
308. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิระพรรษ์ บุญเกียรติ
309. คุณชวนพิศ ฉายเหมือนวงศ์
310. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิภา ตั้งคณานนท์
311. ศาสตราจารย์คุณหญิงนางเยาว์ ชัยเสรี
312. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุลีพร เกษโกวิทย์
313. ไก่ อ้อย เอย
314. คุณสุนีย์ เอี่ยมศิรินุกุล และพยาบาลห้อง CCU.
315. คุณสมลักษณ์ รุ่งแสง
316. คุณวรรณิ วงศ์มณี
317. คุณเมณฑิพย์ ปฎิทัศน์
318. คุณสุมาลี ชูศักดิ์ทิพย์
319. คุณสมรภัทร์ และน้อง ๆ
320. คุณนกเล็ก ใหญ่กว่าวงศ์
321. คุณเมธเทียร ใหญ่กว่าวงศ์
322. คุณทัศน์ีย์ สติตย์ศรีวงศ์
323. คุณเวชยันต์-คุณประพิย์ ประสาทเสรี

324. สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร
325. อาจารย์ศุภชัย ศรีสุชาติ
326. คุณอรทัย ภาวเศรษฐ
327. คุณตะวัน พันธวงค์

กราบขอพระคุณ

ครอบครัวของนายไวยุทธ์ ชัยสูตร ขอกราบขอพระคุณท่านที่นับถือ ญาติสนิท มิตรสหาย ที่กรุณาให้เกียรติมาแสดงความอาลัยร่วมพิธีรดน้ำศพ ร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม นำพวงหรีดมาเคารพศพ ร่วมบำเพ็ญกุศล และร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ

ขอขอบคุณท่านรองอธิการบดี ผู้ช่วยคณบดี ท่านหัวหน้ากองเลขานุการอธิการบดี ข้าราชการเจ้าหน้าที่ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ต้องเหน็ดเหนื่อยและเสียสละเวลาร่วมจัดงานครั้งนี้จนล่วงไปได้ ขอขอบคุณสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์แนวหน้า ไทยรัฐ เดลินิวส์ ผู้จัดการ และมติชน รายการวิทยุต่าง ๆ ที่ได้กรุณาเผยแพร่ข่าวสารงานครั้งนี้ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ขอขอบคุณโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เร่งจัดทำหนังสืออนุสรณ์รวดเร็ว ขอขอบคุณคณะโขนจากกรมศิลปากรและคณะโขนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ได้ช่วยร่วมแสดงในงานพระราชทานเพลิงศพอย่างสมเกียรติ และถูกต้องประเพณีปฏิบัติ และขอบคุณพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่ของวัดมกุฏกษัตริยารามที่อำนวยความสะดวกทุกอย่างในการทำพิธี

ถ้ามีสิ่งใดบกพร่องหรือการต้อนรับไม่ทั่วถึง ขอได้โปรดให้อภัยแก่คณะเจ้าภาพด้วย และขอให้กุศลผลบุญที่ท่านได้ทำไว้จงส่งผลให้ท่านประสบความสำเร็จและความเจริญทุกประการเทอญ

ด้วยความเคารพ

สมจิตร์ ชัยสูตร บุตร ธิดา และหลาน